

oculos suos compresserunt, ne forte videant oculis, et auribus audiant, et corde intelligant, et convertantur, et sapient eorum.

28. Notum ergo sit vobis quoniam gentibus missum est hoc salutare Dei, et ipsi audient.

29. Et cum hæc dixisset, exierunt

ab eo Judæi, multam habentes inter se questionem.

30. Mansit autem biennio toto in suo conducto, et suscipiebat omnes qui ingrediebantur ad eum.

31. Prædicans regnum Dei, et docens que sunt de Domino Jesu Christo, cum omni fiducia, sine prohibitione.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI

AD ROMANOS.

CAPUT I.

Paulus, commendato suo manere evangelico, ob magnam prædicandi Evangelii zelum, optabat Romanos invadere; ostendens ethnicis, qui ex creatura Deum cognoscunt, illius cultum a se abjecerant, colendo creaturarum imagines, merito a Deo desertos, et in portam illius in abominanda, que hic recensentur, incidisse scelerata.

1. Paulus, servus Jesu Christi, vocatus apostolus, segregatus in Evangelium Dei.

2. Quod ante promiserat per prophetas suos in Scripturis sanctis.

3. De Filio suo, qui factus est et ex semine David, secundum carnem;

4. Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute, secundum spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum Jesu Christi, Domini nostri.

5. Per quem accepimus gratiam et apostolatam, ad obediendum fidei in omnibus gentibus, per nomen ejus;

6. In quibus estis et vos vocati Jesu Christi;

7. Omnibus qui sunt Romæ, dilectis Dei, vocatis sanctis. Gratia vobis et pax a Deo, Patre nostro, et Domino Jesu Christo.

¹ Act. 13, 9

8. Primum quidem gratias ago Deo meo per Jesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annuntiat in universo mundo.

9. Testis enim mihi est Deus, cui servo in spiritu meo in Evangelio Filii ejus, quod sine intermissione memoriam vestri facio;

10. Semper in orationibus meis obsecrans, et quo modo tandem aliquando prosperum iter habeam in voluntate Dei vestri ad vos;

11. Desidero enim videre vos, ut aliquid impertiar vobis gratiæ spiritualis, ad confirmandos vos;

12. Id est, simul consulari in vobis, per eam que invocem est, fidem vestram atque meam.

13. Nolo autem vos ignorare, fratres, quia sepe proposui venire ad vos (et prohibitus sum usque adhuc), ut aliquid fructum habeam et in vobis, sicut et in cæteris gentibus.

14. Græcis ac Barbaris, sapientibus et insipientibus debitor sum.

15. Ita (quod in me) promptum est et vobis, qui Romæ estis, evangelizare;

16. Non enim erubesco Evangelium, virtus enim Dei est in saltem omni crediti: Judeo primum, et Græco.

17. Justitia enim Dei in eo revolvatur

et fide in fidem, sicut scriptum est:

¹ Justus autem ex fide vivit.

18. Revolvatur enim ira Dei de cælo, super omnem impietatem et injustitiam hominum eorum qui veritatem Dei in injustitia detinent;

19. Quia quod notum est Dei, manifestum est in illis; Deus enim illis manifestavit.

20. Invisibilia enim ipsius, a creatura mundi, per ea que facta sunt, intellecta, conspiciuntur; sempiterna quoque ejus virtus, et divinitas; ita ut alio inexcusabilis.

21. Quia, cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt; sed evanuerunt in cogitationibus suis, et obscuratum est insipientibus cor eorum;

22. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt;

23. Et mutaverunt gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, et volucrum, et quadrupedum, et serpentium.

24. Propter quod tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam; ut contumeliis afficiant corpora sua in secretis,

25. Qui commutaverunt veritatem Dei in mendacium, et colerunt, et servierunt creature potius quam Creatori, ut deo benedictus in secula. Amen.

26. Propterea tradidit illos Deus in passiones ignominie; nam feminas eorum immutaverunt naturalem usum, in eum usum qui est contra naturam.

27. Similiter autem et masculi, relicto naturali usu femine, exarserunt in desideriis suis in invicem, masculi in masculos turpitudinem operantes, et mercedem, quam oportuit, erroris sui in secretis recipientes.

28. Et sicut non probaverunt Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant ea que non conveniunt;

29. Repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, avaritia, nequitia; plenos livida, homicidio, contentione, dolo, malignitate, susurriones,

30. Detractors, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inventores malorum, parentibus non obedientes,

¹ Hab. 2, 4. Gal. 3, 11. Hebr. 10, 38.

² Eph. 4, 7.

³ Matth. 7, 2.

31. Insipientes, incompositos, sine affectione, absque federe, sine misericordia.

32. Qui, cum justitiam Dei cognovissent, non intellexerunt quoniam qui talia agunt digni morte; et non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

CAPUT II.

Judeos redarguit qui ex data sibi lege gentes condemnabant, eadem ipsi patranes, cum Deus unicuique reddiderat sit, iuxta opus opera; adeo ut etiam gentes, ea que legis sunt naturali lumine prestantes, procircumcisi habende sint, esseque judicaturam qui ex sola legis cognitione et carnis circumcissione gloriantur, contraria legi operantes.

1. Propter quod inexcusabilis es, o homo omnis, qui judicas; in quo enim judicas alterum, teipsum condemnas, eadem enim agis que judicas.

2. Scimus enim quoniam iudicium Dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt.

3. Existimas autem hoc, o homo, qui judicas eos qui talia agunt, et facis ea, quia tu effugas iudicium Dei?

4. An divitiis bonitatis ejus, et patientiæ, et longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad ponitentiam te adducit!

5. Secundum autem duritiam tuam, et impetentis cor, thesaurizas tibi iram in die ira, et revelationis justitii Dei.

6. Quis reddet unicuique secundum opera ejus.

7. Iis quidem, qui secundum patientiam boni operis, gloriantur, et incorruptiorem querunt, vitam æternam;

8. Iis autem, qui sunt ex contentione, et qui non acquiescunt veritati, credunt autem iniquitati, ira et indignatio.

9. Tributatio et angustia in omnem animum hominis operantis malum: Iuxta primum, et Græci;

10. Gloria autem, et honor, et pax omni operanti bonum: Judeo primum, et Græco;

11. Non enim est acceptio personarum apud Deum.

12. Quicumque enim sine lege peccavit

¹ Matth. 16, 27.

² Deut. 10, 17. II Par. 19, 7. Job. 34, 19. Sap. 6,

8. Eccl. 35, 15. Act. 10, 34. Gal. 2, 6. Col. 3, 25.

verant, sine lege peribant; et quicumque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur.

13. Non enim auditores legis sunt apud Deum; sed factores legis justificabuntur.

14. Cum enim gentes, quae legem non habent, naturaliter ea quae legis sunt faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex;

15. Qui ostendunt quae legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, et inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus.

16. In die, cum judicabit Deus occulta hominum, secundum Evangelium meum, per Jesum Christum.

17. Si autem tu Judaeus cognominaris, et requisitis in lege, et gloriaris in Deo,

18. Et nosti voluntatem ejus, et probas utiliora, instructus per legem,

19. Confidis teipsum esse ducem caecorum, lumen eorum qui in tenebris sunt,

20. Eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam scientiae et veritatis in lege.

21. Qui ergo alium doces, teipsum non doces; qui praedicas non farandum, furaris;

22. Qui dicit non moechandum, moecharis; qui abominaris idola, sacrificium facis;

23. Qui in lege gloriaris, per pravitationem legis Deum inhonoras.

24. Nomen enim Dei per vos blasphematur inter gentes, sicut scriptum est.

25. Circumcisio quidem prodest, si legem observas; si autem pravicator legis sis, circumcisio tua praepitium facta est.

26. Si igitur praepitium justitiae legis custodiat, nonne praepitium illius in circumcisio reputabitur?

27. Et judicabit id quod ex natura est praepitium, legem contemnens, te, qui per litteram et circumcisioem pravicator legis es?

28. Non enim qui in manifesto, Judaeus est; neque qui in manifesto, in carne, est circumcisus;

29. Sed qui in abscondito, Judaeus est; et circumcisio cordis in spiritu, non littera; cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

CAPUT III.

Quodam modo precellunt Judaei propter factas illis a Deo promissiones, quae complentur, quanquam nonnulli eorum fuerint increduli; omnes autem Judaei et gentes peccato sunt obnoxii; a quo non liberatis, sed fides in Christum propitiatorem, ut non sit cuiquam de legis operibus gloriantium.

1. Quid ergo amplius Judaeo est? ut quae utilitas circumcisionis?

2. Multum per omnem modum; primum quidem, quia credita sunt illis eloquia Dei.

3. Quid enim si quidam filiorum non crederent, nunquid incredulitas filiorum fidem Dei evacuat? Absit.

4. Est autem Deus verax, et omnis autem homo mendax, sicut scriptum est: *Ut justificeris in sermionibus tuis, et vincas cum judicaris.

5. Si autem iniquitas nostra justitiam Dei commendat, quid dicemus? Numquid iniquus est Deus, qui infert iram?

6. (Secundum hominem dico.) Absit; alioquin quomodo judicabit Deus hunc mundum?

7. Si enim veritas Dei in meo invidio abundavit in gloriam ipsius, quid adhuc et ego tanquam peccator judicor?

8. Et non (sicut blasphematur, et sicut aiunt quidam non dicere) faciamus mala ut veniant bona? quorum damnatio justa est.

9. Quid ergo? praecellimus omnes? Nequaquam; *causati enim sumus Judaeos et Graecos omnes sub peccato esse,

10. Sicut scriptum est: *Quia non est justus quisquam.

11. Non est intelligens, non est requirens Deum.

12. Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt; non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.

13. Sepulcrum patens est guttur eorum; lingua suis dolose apellat; venenum aspidium sub labiis eorum.

14. Quorum os maledictione et amaritudine plenum est.

15. Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.

16. Contritio, et infelicitas in viis eorum.

17. Et viam pacis non cognoverunt.

18. Non est timor Dei ante oculos eorum.

19. Scimus autem quoniam quaecumque lex loquitur, his qui in lege sunt, loquitur, ut omnes obstruat, et subditio fiat omnis mundus Deo,

20. Quia ex operibus legis non justificabitur omnis caro eorum illo; per legem enim cognitio peccati.

21. Nunc autem sine lege justitia Dei manifestata est, testificata a lege et prophetis.

22. Justitia autem Dei per fidem Jesu Christi, in omnes et super omnes qui credunt in eum; non enim est distinctio,

23. Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei.

24. Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quam est in Christo Jesu,

25. Quam proposuit Deus propitiationem, per fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem justitiae suae, propter remissionem praecedentium delictorum,

26. In satisfactione Dei, ad ostensionem justitiae ejus in hoc tempore; ut sit ipse justus, et justificans eum, qui est ex fide Jesu Christi.

27. Ubi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quam legem? Factorem? Non, sed per legem fidei.

28. Arbitramur enim justificari hominem per fidem sine operibus legis.

29. An Judaeorum Deus tantum? nonne et gentium? Imo et gentium.

30. Quoniam quidem unus est Deus, qui justificat circumcisioem ex fide, et praepitium per fidem.

31. Legem ergo destruximus per fidem? Absit; sed legem statuimus.

CAPUT IV.

Non ex legis operibus contingit justificatio, sed ex fide in Deum, quae Abraham reputata fuit ad justitiam ante datam ipsi circum-

sionem quam postea accepit, futurus non lege, sed justitia fidei, pater omnium qui ipsius fidem imitarentur; creditur autem Deo se patrem fore multarum gentium per promissum sibi semen, cum tamen ipse quam aetate ejus Sara annos excessisset aptus ad generandum.

1. Quid ergo dicemus invenisse Abraham, patrem nostrum, secundum carnem?

2. Si enim Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum.

3. Quid enim dicit Scriptura? *Credidit Abraham Deo; et reputatum est illi ad justitiam.

4. Et autem qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum.

5. Et vero qui non operatur, credenti autem in eum qui justificat impium, reputatur fides ejus ad justitiam, secundum propositum gratiae Dei.

6. Sicut et David dicit beatitudinem hominis, cui Deus accepto fert justitiam sine operibus:

7. Beati, quorum remissae sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata.

8. Beatus vir cui non imputatur Dominus peccatum.

9. Beatusque ergo haec in circumcisioem tantum manet, an etiam in praepitio? Dicimus enim quia reputata est Abrahae fides ad justitiam.

10. Quomodo ergo reputata est? In circumcisioem, an in praepitio? Non in circumcisioem, sed in praepitio.

11. Et si tunc accepit circumcisioem, signaculum justitiae fidei, quae est in praepitio, ut sit pater omnium credentium pro praepitium, ut reputetur et illis ad justitiam;

12. Et sit pater circumcisioem, non his tantum qui sunt ex circumcisioem, sed et his qui sectantur vestigia fidei, quae est in praepitio patris nostri Abraham.

13. Non enim per legem promissio Abraham, ut semini ejus, ut heres esset mundi; sed per justitiam fidei.

14. Si enim qui ex lege, heredes sunt, exinanita est fides, abolita est promissio.

15. Lex enim iram operatur, ubi enim non est lex, nec pravicator.

¹ Matth. 7, 21. Jac. 1, 22.

² Isa. 55, 3. Ezech. 36, 30.

³ II. Tim. 2, 12.

⁴ Joan. 3, 33.

⁵ Ps. 115, 11.

⁶ Ps. 50, 5.

⁷ Gal. 3, 22.

⁸ Ps. 19, 3.

⁹ Ps. 5, 11.

¹⁰ Ps. 130, 4.

¹ Ps. 7, 7.

² Isa. 59, 7. Prov. 1, 16.

³ Ps. 35, 2.

⁴ Gal. 3, 15.

¹ Gen. 15, 6. Gal. 3, 6. Jac. 2, 33.

² Ps. 31, 1.

³ Gen. 17, 10-11.

16. Ideo ex fide, et secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est solus, sed et ei cui ex fide est Abrahæ, qui pater est omnium nostrum.

17. (Sicut scriptum est : ¹ Quia patrem multarum gentium posui te), ante Deum, cui credidit, qui vivificavit mortuos, et vocat ea que non sunt, tanquam ea que sunt.

18. Qui contra spem in spem credidit, ut flores pater multarum gentium, secundum quod dictum est ei : ² Sic erit semen tuum.

19. Et non infirmatus est fide, nec consideravit corpus suum emortuum cum jam fere centum esset annorum, et emortuam vulvam Sara.

20. In reprehensione etiam Dei non hesitavit diffidentia; sed confortatus est fide, dans gloriam Deo;

21. Plenusimè sciens quia quæcumque promisit, potens est et facere.

22. Ideo et reputatum est illi ad iustitiam.

23. Non est autem scriptum tantum propter ipsum, quia reputatum est illi ad iustitiam,

24. Sed et propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum qui suscitavit Jesum Christum, Dominum nostrum, a mortuis,

25. Qui traditus est propter delicta nostra, et resurrexit propter iustificationem nostram.

CAPUT V.

Hæc dicit, inquit, iustificati, non solum spe gloriæ, verum etiam in adversitatibus; nam si Christus pro nobis adhuc lapsus mortuus est, multo magis salvabit jam iustificatos per sanguinem ipsius; et sicut per unam Adæ inobedientiam omnes peccavimus, ac mortui sumus, ita per unius Christi obedientiam ex multis delictis iustificatur ad vitam.

1. Iustificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum, Jesum Christum,

2. Per quem et habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus, et gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei;

3. Non solum autem, sed et gloriamur

¹ Gen. 17, 4.

² Gen. 15, 5.

³ Eph. 4, 18.

in tribulationibus, ⁴ scientes quod tribulatio patientiam operatur;

4. Patientia autem probationem; ⁵ probatio vero spem,

5. Spes autem non confundit, quia caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.

6. Ut quid enim Christus, cum adhuc infirmi essemus, secundum tempus ⁶ pro impiis mortuus est?

7. Vix enim pro justo quis moritur; nam pro bono forsitan quis audeat mori.

8. Commendat autem caritatem suam Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus

9. Christus pro nobis mortuus est. Multo igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salvi erimus ab ira per ipsum.

10. Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus, multo magis reconciliati, salvati erimus in vita ipsius.

11. Non solum autem, sed et gloriamur in Deo per Dominum nostrum, Jesum Christum, per quem nunc reconciliationem accepimus.

12. Propterea sicut per unum hominem peccatum in hunc mundum intra- vit, et per peccatum mors; et ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt.

13. Usque ad legem enim peccatum erat in mundo; peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset.

14. Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen etiam in eos qui non peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ, qui est forma futuræ,

15. Sed non sicut delictum, ita et donum; si enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei et donum in gratia unius hominis, Jesu Christi, in plures abundavit.

16. Et non sicut per unum peccatum, ita et donum; nam iudicium quidem ex uno in condemnationem; gratia autem ex multis delictis in justificationem.

17. Si enim unius delicto mors regnavit per unum, multo magis abundantiam gratiæ, et donationis, et justitiæ accipientes, in vita regnabunt per unum Jesum Christum.

⁴ Jac. 1, 3.

⁵ Hebr. 9, 14. 1 Pet. 3, 18.

18. Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic et per unius iustitiam in omnes homines in justificationem vite.

19. Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita et per unius obedientiam iusti constituentur multi.

20. Lex autem subiecit ut abundantius delictum; ubi autem abundavit delictum, superabundavit gratia,

21. Ut sicut regnavit peccatum in mortem, ita et gratia regnet per iustitiam in vitam æternam, per Jesum Christum, Dominum nostrum.

CAPUT VI.

In Christo baptizati sumus, ut mortali peccato delincepti in novitate vite ambulamus; sicut Christus semel mortuus est sepultus, ad novam vitam, non amplius mortuus, resurrexit; non ergo jam obediamus peccato aut conceptis ejus; sed sicut a lege, liberati quæ Christi gratiam a peccato, et servi facti iustitiæ, tradamus membra nostra in obsequium iustitiæ ad vitam, quæ prius traderamus immunditiam ad mortem.

1. Quid ergo dicemus? Permanebimus in peccato ut gratia abundet?

2. Absit. Qui enim mortali sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in illo?

3. An ignorantis quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in illo ipsius baptizati sumus?

4. Concepti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit a mortuis per gloriam Patris, ⁴ ita et nos in novitate vite ambulamus.

5. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul et resurrectionis erimus;

6. Hoc scientes, quia vetus homo noster simul crucifixus est, ut destrueretur corpus peccati, et ultra non serviamus peccato.

7. Qui enim mortuus est iustificatus est peccato.

8. Si autem mortui sumus cum Christo, credimus quia simul etiam vivemus cum Christo.

9. Scientes quod Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.

¹ Gal. 2, 27. Col. 2, 19.

² Eph. 4, 23. Hebr. 12, 1. 1 Pet. 2, 1 et 4, 9.

10. Quod enim mortuus est peccato, mortuus est semel; quod autem vivit, vivit Deo.

11. Ita et vos existimate, vos mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo Jesu, Domino nostro.

12. Non ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore, ut obediat concupiscentiis ejus.

13. Sed neque exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato; sed exhibete vos Deo, tanquam ex mortuis viventes, et membra vestra arma iustitiæ Deo.

14. Peccatum enim vobis non dominabitur, non enim sub lege estis, sed sub gratia.

15. Quid ergo peccabimus, quoniam non sumus sub lege, sed sub gratia? Absit.

16. Nescitis quoniam cui exhibetis vos servos ad obediendum, servi estis ejus cui obeditis, sive peccati ad mortem, sive obedientiis ad iustitiam?

17. Gratias autem Deo, quod fuissetis servi peccati, obedistis autem ex corde in eam formam doctrinæ, in quam traditi estis!

18. Liberati autem a peccato, servi facti estis iustitiæ.

19. Hanc autem dico, propter infirmitatem carnis vestræ. Sicut enim exhibuistis membra vestra servire immunditiei et iniquitati, ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire iustitiæ, in sanctificationem.

20. Cum enim servi essetis peccati, liberi fuisistis iustitiæ.

21. Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc crucibetis? nam finis illorum mors est.

22. Nunc vero liberati a peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem; finem vero vitam æternam.

23. Stipendia enim peccati, mors; gratia autem Dei, vita æterna, in Christo Jesu, Domino nostro.

CAPUT VII.

In similitudinem mulieris cujus vir defunctus est, nos per Christum soluti sumus a lege, quæ peccatorum affectus reddebatur vehementiores, ut serviamus Christo in novitate

¹ Rom. 8, 34. 1 Pet. 19.

spiritus: occasione autem legis peccatum iudicatus, in agis et excessus et credit peccatum, quamquam lex sancta esset et spirituum: ita ut tunc adverteat carnis famula allicenti, quantumvis reprobatoris, ad ea quae secundum rationem detestantur, legique sunt contraria.

1. An ignorant, fratres (scientibus enim legem loquor), quia lex in homine dominatur quanto tempore vivit?

2. Nam que sub viro est legi, vivente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est a legi viro.

3. Igitur, vivente viro, vocabitur adultera si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est a lege viro, ut non sit adultera si fuerit cum alio viro.

4. Itaque, fratres mei, et vos mortificati estis legi per corpus Christi, ut sitis alterius qui est mortuus resurrexit, ut fructificemus Deo.

5. Cum enim essemus in carne, passionibus peccatorum, quae per legem erant, operabantur in membris nostris, ut fructificarent morti.

6. Nunc autem soluti sumus a lege mortis, in qua detinebamur: ita ut serviamus in novitate spiritus, et non in vetustate litterae.

7. Quid ergo dicemus? Lex peccatum est? Absit. Sed peccatum non cognovi, nisi per legem: nam concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret: *Non concupisces.*

8. Occasione autem accepta, peccatum per mandatum operatum est in me omnino concupiscentiam: sine lege enim peccatum mortuum erat.

9. Ego autem vivebam sine lege aliquando: sed cum venisset mandatum, peccatum revivit.

10. Ego autem mortuus sum: et inventum est mihi mandatum, quod erat ad villam, hoc esse ad mortem.

11. Nam peccatum, occasione accepta per mandatum, seduxit me, et per illud peccidit.

12. Itaque lex quidem sancta, et mandatum sanctum, et iustum, et bonum.

13. Quod ergo homini est mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum, ut appareat peccatum, per bonum operatum

est mihi mortem: ut fiat supra modum peccans peccatum per mandatum.

14. Sciens enim quia lex spiritualis est: ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato.

15. Quod enim operor non intelligo, non enim quod volo bonum, hoc ago: sed quod odii malum, illud facio.

16. Si autem quod nolo, illud facio, consentio legi, quoniam bona est.

17. Nunc autem jam non ego operor illud: sed quod habitat in me peccatum.

18. Scio enim quia non habitat in me, hoc est in carne mea, bonum: nam velle, adhaeret illi: perficere autem bonum, non invenio.

19. Non enim quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago.

20. Si autem quod nolo, illud facio, jam non ego operor illud, sed quod habitat in me, peccatum.

21. Invenio igitur legem, volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adhaeret:

22. Condolectur enim legi Dei secundum interiorem hominem;

23. Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meae, et captivatum me in lege peccati, quae est in membris meis.

24. Infelix ego homo! quis me liberabit de corpore mortis huius?

25. Gratia Dei per Jesum Christum, Dominum nostrum. Igitur ego ipse me servio legi Dei, carne autem, legi peccati.

CAPUT VIII.

Concedit Christo per baptismum imisus ab omni damnatione esse liberus, qui non carnis sectator, sed spiritum quem acciperant, spiritum, inquam, adoptionis, qui Dei filios ac future gloriae cum Christo coheredes obediit: ad cuius gloriae revelationem non des obediit: sed et hi qui spiritus acciperant primitias, illam certam spe expectant.

15. Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater).

16. Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei.

17. Si autem filii, et heredes, heredes quidem Dei, coheredes autem Christi, si tamen compatimur, ut et conglorificemur.

18. Existimo enim, quod non sicut condignas passiones huius temporis ad

3. Lex enim spiritus vitae in Christo Jesu liberavit me a lege peccati et mortis.

3. Nam quod impossibile erat legi in quo infirmabatur per carnem, Deus. Etiam stum mittens in similitudinem carnis peccati, et de peccato damnavit peccatum in carne.

4. Ut justificatio legis impleteret in nobis, qui non secudum carnem ambulamus, sed secundum spiritum.

5. Qui enim secundum carnem sunt, quae carnis sunt sapientia: qui vero secundum spiritum sunt, quae sunt spiritus sentium.

6. Nam prudentia carnis mors est: prudentia autem spiritus, vita et pax;

7. Quoniam adversaria carnis inimica est Deo, legi enim Dei non est subiecta, nec enim potest.

8. Qui autem in carne sunt Deo placere non possunt.

9. Vos autem in carne non estis, sed in spiritu: si tamen Spiritus Dei habitat in vobis. Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus.

10. Si autem Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est propter peccatum, spiritus vero vivit propter justificationem.

11. Quod si Spiritus ejus qui suscitavit Jesum a mortuis, habitat in vobis, qui suscitavit Jesum Christum a mortuis, vivificabit et mortalia corpora vestra, propter inhabitantiam Spiritum ejus in vobis.

12. Ergo, fratres, debitoris sumus non carni, ut secundum carnem vivamus.

13. Si enim secundum carnem viveritis, morietini: si autem spiritum facta carnis mortificaveritis, vivetis.

14. Quicumque enim Spiritu Dei agitur, ille sunt filii Dei.

15. Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater).

16. Ipse enim Spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei.

17. Si autem filii, et heredes, heredes quidem Dei, coheredes autem Christi, si tamen compatimur, ut et conglorificemur.

18. Existimo enim, quod non sicut condignas passiones huius temporis ad

futuram gloriam, quae revelabitur in nobis.

19. Nam expectatio creaturae, revelationem filiorum Dei expectat.

20. Vanitati enim creatura subiecta est non volens, sed propter eam qui subiecti enim in spe:

21. Quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis, in libertatem gloriae filiorum Dei.

22. Sciens enim quod omnis creatura ingemiscit, et parturit usque adhuc.

23. Non solum autem illa, sed et nos ipsi primitias spiritus habentes, et ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri.

24. Spe enim salvati sumus. Spes autem quae videtur non est spes: nam quod videt quis, quid sperat?

25. Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus.

26. Similiter autem et Spiritus adiuvans infirmitatem nostram: nam quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse Spiritus postulat pro nobis gemibus inenarrabilibus.

27. Qui autem scrutatur corda, erit quid desideret spiritum, qui secundum Deum postulat pro sanctis.

28. Sciens autem quoniam diligenter Deus omnia cooperatur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti.

29. Nam quos prescivit, et predestinavit conformes fieri imaginis filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus.

30. Quos autem predestinavit, hos et vocavit: et quos vocavit, hos et iustificavit: quos autem iustificavit, illos et glorificavit.

31. Quid ergo dicemus ad haec? Si Deus pro nobis, que contra nos?

32. Qui etiam proprio Filio suo non peperit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?

33. Quis accusabit adversus electos Dei? Deus qui iustificat.

34. Quis est qui condemnet? Christus Jesus, qui mortuus est, imo qui et resurrexit, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.

35. Quis ergo nos separabit a caritate Christi? tribulatio? an angustia? an fa-

¹ I Cor. 7, 39.

² Brod. 30, 17. Dout. 5, 21.

³ I Tim. 1, 8.

⁴ II Tim. 1, 7.

mes? an auditas? an periculum? an persecutio? an gladius?

36. *Quia scriptum est: Quia propter te mortificaverunt tota die, aestimati sumus sicut oves occisionis.*

37. *Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos.*

38. *Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo,*

39. *Neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a caritate Dei, qui est in Christo Jesu, Domino nostro.*

CAPUT IX.

Propter Judaeorum ricum, de qua vehementer dolet, promissiones non frustrari asserit Israelitis factas a Deo Abraham filius; nimirum cum ille non periculosus ad omnes carnales Abraham filios, sed tantum ad eos qui ex fidei et in illius gratia Dei electione filii Abraham per fidem constituentur; Deus autem cuius vult miseretur; et quem vult indurat; Judaei vero, qui non ex fide Christi, quem rejecerant, sed ex legis operibus justitiam querebant, sunt in sua iniquitate relictii, gentibus per fidem Christi justificati.

1. *Veritatem dico in Christo: non mentior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto,*

2. *Quoniam tristitia mihi magna est, et continuus dolor cordi meo;*

3. *Optabam enim ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem,*

4. *Qui sunt Israelitae, quorum adoptio est filiorum, et gloria, et testamentum, et legislatio, et obsequium, et promissa;*

5. *Quorum patres, et ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia Deus benedictus in saecula. Amen.*

6. *Non autem quod excedit verbum Dei: non enim omnes qui ex Israel sunt, illi sunt Israelitae,*

7. *Neque qui semen sunt Abrahae, omnes enim; sed in Isaac vocabitur tibi semen;*

8. *Id est, non qui filii carnis, hi filii Dei, sed qui filii sunt promissionis, aestimantur in semine.*

9. *Promissionis enim verbum hoc est: Secundum hoc tempus veniam, et eri Sares filius.*

10. *Non solum autem illa, sed et Rebecca ex uno concubitu habens, Isaac patris nostri.*

11. *Cum enim nondum nati fuissent aut aliqui boni egissent, aut mali (id secundum electionem propositum Deo manent).*

12. *Non ex operibus, sed ex vocato dictum est ei:*

13. *Quia major servit minori, sicut scriptum est: Jacob dilexi, Esau autem odio habui.*

14. *Quid ergo dicemus? numquid iniquitas apud Deum? Absit.*

15. *Moy si enim dicit: Miseroribus tuis miseror, et misericordiam prestabo tuis miseroribus.*

16. *Igitur non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.*

17. *Dicit enim Scriptura: Pharaoni: Quia in hoc ipsum excitavi te; ut extendam in te virtutem meam, et ut annuntietur nomen meum in universa terra.*

18. *Ergo cujus vult miseretur, et quem vult indurat.*

19. *Dicit itaque mihi: Quid adhuc queritur? voluntati enim eius quis resistit?*

20. *O homo, tu quis es, qui respondeas Deo? Namquid dicit argumentum cui se finxit: Quid mi fecisti sic?*

21. *An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?*

22. *Quod si Deus volens ostendera iram, et notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa ire, apud in interitum.*

23. *Ut ostenderet divitias gloriae suae in vasa misericordiae, quae preparavit in gloriam.*

24. *Quos et vocavit nos non solum et Judaeis, sed etiam ex gentibus,*

25. *Sicut in Osae dicit: Vocabo non*

CAPUT IX.

plebem meam, plebem meam et non dilectam, dilectam; et non misericordiam consequentam, misericordiam consequentam.

26. *Et erit: in loco, ubi dictum est eis: Non plebs mea vos, ibi vocabatur filii Dei viri.*

27. *Isaia autem clamavit pro Israel: Fertur numerus filiorum Israel tanquam arena maris, reliquiae salvae fient.*

28. *Verbum enim consummans, et abbrevians in aequitate, quia verbum breviant faciet Dominus super terram.*

29. *Et sicut praedixit Isaia: Nisi Dominus saboth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma facti essemus, et sicut Gomorraha similes fuissetis.*

30. *Quid ergo dicemus? Quod gentes, quae non sectabantur justitiam, apprehenderunt justitiam, justitiam autem quae ex fide est:*

31. *Israel vero sectando legem justitiae, in legem justitiae non pervenit.*

32. *Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus; offerendur enim in lapidem offensiois,*

33. *Sicut scriptum est: Ecce pino in Sion lapidem offensiois, et petram scandali; et omnis qui credit in eum non confundetur.*

CAPUT X.

Orat apostolos pro Judaeis, quos zelum Dei et legis habere asserit non sectantem scientiam; nam Christiani finem legis ignorant; de legis operibus justitiam querebant; de diversitate justitiae ex operibus legis ab ea quae ex fide est, quae iam Judaeo quam Graeco in Christianis credenti communis est; ubique autem terrarum praedicata est Christi fides, quam, repellentes Judaeis, susceperant gentes.

1. *Frates, voluntas quidem cordis mei, et obsecratio ad Deum, fit pro illis in salutem.*

2. *Testimonium enim perhibeo illis, quod excusationem Dei habent, sed non secundum scientiam;*

3. *Ignorantes enim justitiam Dei, et suam quarentes statuere, justitiae Dei non sunt subjecti;*

4. *Finis enim legis, Christus, ad justitiam omni credenti.*

5. *Moyes enim scripsit: Quoniam justitiam, quae ex lege est, qui fecerit homo, vivet in ea.*

6. *Quae autem ex fide est justitia, sic dicit: Neixeris in corde tuo: Quis ascendet in caelum? id est, Christum adducere;*

7. *Aut qui descendet in abyssum? hoc est, Christum a mortuis revocare.*

8. *Sed quid dicit Scriptura? Prope est verbum in ore tuo, et in corde tuo. Hoc est verbum fidei, quod praedicamus,*

9. *Quia si confiteris, in ore tuo Dominum Jesum, et in corde tuo credideris quod Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris.*

10. *Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem.*

11. *Dicit enim Scriptura: Omnis qui credit in illum non confundetur.*

12. *Non enim est distinctio Judaei et Graeci, nam idem Dominus omnium, dives in omnes qui invocant illum.*

13. *Omnia enim, quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit.*

14. *Quomodo ergo invocabunt, in quem non crediderunt? Aut quomodo credent eis, quos non audierunt? Quomodo autem audient sine praedicatione?*

15. *Quomodo vero praedicabunt nisi mittantur? sicut scriptum est: Quomodo possunt pedes evangelizationum pacem, evangelizationum bona?*

16. *Sed non omnes obediunt Evangelio, Isaia enim dicit: Domine, quis crediti auditus nostro?*

17. *Ergo fides ex auditu; auditus autem per verbum Christi.*

18. *Sed dico: Numquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exiit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum.*

19. *Sed dico: Numquid Israel non cognovit? Primus Moyses dicit: Ego ad amulationem vos adducam in non gentem, in gentem insipientem, in iram vos mittam.*

20. *Isaia autem audet, et dicit: Inventus sum a non quarentibus me, pa-*

¹ Ps. 43, 22.

² Act. 9, 2. I Cor. 15, 9.

³ Gen. 21, 12.

⁴ Gal. 4, 25.

⁵ Gen. 18, 10.

⁶ Gen. 25, 24.

⁷ Gen. 25, 23.

⁸ Mal. 1, 2.

⁹ Exod. 33, 19.

¹⁰ Exod. 9, 16.

¹¹ Sap. 15, 7. Isa. 45, 9. Jer. 18, 6.

¹² Osae 2, 21. I Pet. 2, 10.

¹ Osae 1, 10.

² Isa. 10, 22.

³ Isa. 1, 9.

⁴ Isa. 8, 14 et 28, 16. I Pet. 2, 7.

⁵ Lev. 19, 9. Esch. 40, 11.

⁶ Deut. 30, 12.

⁷ Deut. 30, 14.

⁸ Isa. 28, 16.

⁹ Joel 2, 32. Act. 2, 21.

¹⁰ Isa. 52, 7. Nah. 1, 15.

¹¹ Isa. 58, 1. Joan. 18, 33.

¹² Ps. 18, 5.

¹³ Deut. 32, 21.

¹⁴ Isa. 55, 1.

tam apparuit illi qui me non interrogavit.

21. Ad Israel autem dicit: ¹ Vota die expandi manus meas ad populum non credentem, et contradicentem.

CAPUT XI.

De us quodam ex populo Iudaico gratuita sua electione sibi servavit, per fidem in Christum salvandos, reliquis ob incredulitatem in sua cecitate iuxta prophetarum veterum revelationem, ac gentibus in locum ipsorum ex gratuita Dei bonitate assumptis; quae monitum apostolorum ad adversus Iudaeos gloriantur: quodque Iudaei ad tempus deseri tandem ad Christum convertentur; extollamus ob divinae sapientiae incomprehensibilitatem.

1. Dico ergo: Numquid Deus repulit populum suum? Absit. Nam etiam Israelita sum, ex semine Abraham, de tribu Benjamin.

2. Num repulit Deus plebem suam, quam prescivit. An necesse in Ebraea quid dicit Scriptura, quoniam eadem interpellat Deum adversum Israel?

3. ² Domine, prophetas tuos occiderunt, altaria tua suffoderunt; et ego relictus sum solus, et quaerunt animum meum.

4. Sed quid dicit illi divinum responsum? ³ Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curvaverant genua ante Baal.

5. Sic ergo et in hoc tempore, reliquiae, secundum electionem gratulae, salvae aeternae sunt.

6. Si autem gratia, iam non ex operibus; alioquin gratia iam non est gratia.

7. Quid ergo? quid quaerebat Israel, hoc non est consecutus; electio enim consecuta est, contra vero excoecati sunt.

8. Sicut scriptum est: ⁴ Dedit illis Deus spiritum compunctionis, oculos ut non viderent, et aures ut non audiant, usque in hodiernum diem.

9. Et David dicit: ⁵ Finis mensa eorum in lapsum, et in captivum, et in scandalum, et in retributionem illis;

10. Obscurerunt oculi eorum ne videant, et dorsum eorum semper incurva.

11. Dico ergo: Numquid sic offenserunt ut caderent? Absit; sed illorum

delictio salus est gentibus, ut illas amolentur.

12. Quod si delictum illorum divinae gentium, quanto magis plenitudo eorum!

13. Vobis enim dico gentibus: Quamdiu quiesco ego sum gentium apostolus ministerium meum honorificabo.

14. Si quomodo ad amolendum procevo carum meam, et salvos faciam aliquos ex illis;

15. Si enim amissio eorum recensitio est mundi, quae assumptio, nisi vita ex mortuis?

16. Quod si delictatio sancta est, et massa; et si radix sancta, et rami.

17. Quod si aliqui ex ramis fracti sunt; tu autem cum abscisus esses, insertus es in illis, et locus radicis et pinguedinis olivae factus es.

18. Noli gloriari adversus ramos. Quod si gloriaris, non tu radicem portas, sed radicem te.

19. Dices ergo: Practi sunt rami ut ego inserar.

20. Bene, propter incredulitatem fracti sunt; tu autem fide stas; noli autem sapere, sed time.

21. Si enim Deus naturam ramis non peperit, ne forte nec tibi parcat. 22. Vide ergo bonitatem, et severitatem Dei: in eos quidem, qui ceciderunt, severitatem; in te autem bonitatem; in Deum, si permanseris in bonitate; alioquin et tu excideris.

23. Sed et illi, si non permanerint in incredulitate, inserentur, potens est enim Deus horum inserere filios.

24. Nam si ex naturalis oleastri, et contra astatum insertus es in bonam olivam, quanto magis in quod secundum naturam inserentur super olive!

25. Nolo enim vae ignorare, fratres, mysterium hoc (ut non sitis vobis ipsis sapientes), quia occultas ex parvo contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret;

26. Et sic omnis Israel salvus fiet, sicut scriptum est: ⁶ Veniet ex Sion, qui eripiat, et avertat impietatem a Jacob.

27. Et hoc illis a me testamentum, cum abstinere peccata eorum.

28. Secundum Evangelium quidem,

inimici propter vos; secundum electionem autem, carissimi propter patres.

29. Sine poenitentia enim sunt dona et vocatio Dei.

30. Sicut enim aliquando et vos non credidistis Deo, tunc autem misericordiam cum vobis estis, propter incredulitatem illorum;

31. Ita et isti nunc non crediderunt in vestram misericordiam, ut et ipsi misericordiam consequantur.

32. Conclavit enim Deus omnia in incredulitatem, ut omnium miseretur.

33. O altitudo divinarum sapientiae, et scientiae Dei! quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, et investigabiles viae ejus!

34. ⁷ Quis enim cognovit sensum Domini? aut quis consilio eius fuit? aut quis prae dedit illi, et retribuatur ei?

35. Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia; ipsi gloria in saecula! Amen.

CAPUT XII.

Docet Romanos ad a saeculi vanitate abstrahi contra Deo declari, de susceptis donis non se differentes, aut illorum limites transgressientes; sed in modum membrorum ejusdem corporis omnia ad proximi utilitatem ordinantes, ipsas quoque inimici beneficiat.

1. Observo fratres vos, fratres, per misericordiam Dei, ⁸ ut exhibitis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.

2. Et nolite conformari huic saeculo, sed reformamini in novitatem sensus vestri, ut probetis quae sit voluntas Dei bona, et beneplacens, et perfecta.

3. Dico enim per gratiam quae data est mihi, omnibus qui sunt inter vos, non plus sapere quam oportet sapere; sed sapere ad sobrietatem, ⁹ et unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei.

4. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent;

5. Ita multi unum corpus sumus in

Christo, singuli autem altere alterius membra.

6. Habentes autem donationes secundum gratiam quae data est nobis, differentes; sive prophetiam secundum rationem fidei.

7. Sive ministerium in ministrando, sive qui docet in doctrina.

8. Qui exhortatur in exhortando, qui tribuit in simplicitate, qui praesert in sollicitudine, qui miseretur in hilaritate.

9. Dilctio sine simulatione. ¹⁰ Odientes malum, adherentes bono.

10. ¹¹ Caritate fraternitatis invicem diligentes. Honore invicem praevocantes.

11. Sollicitudine non pigri. Spiritu ferventes. Domino servientes.

12. Spe gaudentes. In tribulatione patientes. Oratori instantes.

13. Necessitatibus sanctorum communicantes. ¹² Hospitalitatem sectantes.

14. Benedicite persecutibus vos, benedicite, et nolite maledicere.

15. Gaudere cum gaudentibus, flere cum fleentibus.

16. Idipsum invicem sentientes. Non alta sapientes, sed humilibus consentientes. Nolite esse prudentes apud vestros ipsos.

17. Nulli malum pro malo reddentes; ¹³ providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.

18. ¹⁴ Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.

19. ¹⁵ Non vosmetipsos defendentes, carissimi, sed date locum irae. Scriptum est enim: ¹⁶ Mihi vindicta, ego retribuam, dicit Dominus.

20. ¹⁷ Sed si esurierit inimicus tuus, cibus illum; si sitis, potam da illi. Hoc enim faciens, carbonem ignis congereis super caput ejus.

21. Noli visci a malo; sed vince in bono malum.

CAPUT XIII.

Horat ut superioribus temperet inferiores, etiam propter conscientiam, quamquam

¹ Heb. 13. 2. 1 Pet. 4. 9.

² 1 Cor. 8. 27.

³ Heb. 13. 14.

⁴ Eccl. 28. 1-3. Math. 5. 39.

⁵ Deut. 32. 35. Heb. 10. 30.

⁶ Prov. 25. 21.

⁷ Sap. 9. 13. Isa. 40. 13. 1 Cor. 2. 16.

⁸ Phil. 4. 18.

⁹ Eph. 5. 17. 1 Thess. 4. 5.

¹⁰ 1 Cor. 12. 11. Eph. 4. 7.

¹¹ Amos 5. 15.

¹² Eph. 4. 2. 1 Pet. 2. 17.

¹ Isa. 65. 2.

² 111 Reg. 19. 10.

³ 111 Reg. 19. 18.

⁴ Isa. 6. 9. Math. 13. 14. Joan. 12. 40. Act. 28. 26.

⁵ Ps. 68. 23.

⁶ Isa. 53. 20.

civilem tantam gerant magistratum, omnibusque debita reddant; de proximi dilectione, ad quam universa lex reducitur; et de tempore gratiae, ut transactis legis tenebris, relicta vitia, amplectantur Christi virtutes.

1. Omnis anima potestatis sublimioribus subdita sit; non est enim potestas nisi a Deo; quae autem sunt, a Deo ordinatae sunt.

2. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit; qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirit.

3. Nam principes non sunt timori honi operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? bonum fac, et habebis laudem eius illi.

4. Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time; non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindixit in iram ei qui malum agit.

5. Ideo necesse est subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam.

6. Ideo enim et tributa praestatis; ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes.

7. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal; cui timorem, timorem; cui honorem, honorem.

8. Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis; qui enim diligit proximum, legem implevit;

9. Nam non adulterabis; non occides; non furaberis; non falsum testimonium dices; non concupisces; et si quod est aliud mandatum, in hoc verbo insaturatur: *Diligis proximum tuum sicut teipsum.

10. Dilectio proximi malum non operatur. Placitudo ergo legis est dilectio.

11. Et hoc scientes tempus, quia hora est jam nos de somno surge; nunc enim propior est nostra salus, quam cum credidimus.

12. Nos praecessit, dies autem appropinquavit. Abijcimus ergo opera tenebrarum, et induamus arma lucis.

13. Sint in die honeste ambulantes, non in comessionibus, et ebrietatibus,

* Sap. 6. 4. 1 Pet. 2. 13.
* Matth. 22. 31.
* Exod. 20. 14. Deut. 5. 18.
* Lev. 19. 18. Matth. 22. 39. Marc. 12. 31.
Gal. 5. 14 Jac. 2. 8.

non in cubilibus, et impudicitia, non in contentione, et emulatione;

14. Sed induimini Dominum Jesum Christum, et carnis curam ad feceritis in desideris.

CAPUT XIV.

Fide firmiores debent eos qui adhuc infirmi sunt servare, et non contemnere, et sic hi nec illi iudicare quemquam ob ciborum aut diem discrimen, scientes omnibus eundem esse Dominum, cui et vivimus et morimur, cui etiam rationem quisque pro se redditurus est; et quoniam nullus cibum jam sit immundus, nemo tamen quidem edere debet aut cum fratribus offendere, aut contra suam conscientiam.

1. Infirrum autem in fide assume, non in discorpanibus cogitationum.

2. Alius enim credit se manducare omnia; qui autem infirmus est, eius manducet.

3. Is qui manducat, non manducantem non spernat; et qui non manducat, manducantem non iudicat, Deus enim illum assumpsit.

4. Tu quis es, qui iudicas alienum servum? Domino suo stat, aut cadit; stabilis autem, potens est enim Deus statuere illum.

5. Nam alius iudicat diem inter diem; alius autem iudicat omnem diem. Unusquisque in suo sensu abundet.

6. Qui sapit diem, Domino sapit; et qui manducat, Domino manducat, gratias enim agit Deo; et qui non manducat, Domino non manducat, et gratias agit Deo.

7. Nemo enim nostrum sibi vivit, et nemo sibi moritur.

8. Sive enim vivimus, Domino vivimus; sive morimur, Domino morimur. Sive ergo vivamus, sive moriamur, Domini sumus.

9. In hoc enim Christus mortuus est, et resurrexit, ut et mortuorum et vivorum dominetur.

10. Tu autem quid iudicas fratrem tuum? aut tu, quare spernis fratrem tuum? Omnes enim stabimus ante tribunal Christi,

11. Scriptum est enim: *Vivo ego,

* Luc. 21. 34.
* Gal. 5. 18. 1 Pet. 2. 11.
* Jac. 4. 13.
* 11 Cor. 5. 10.
* Isa. 45. 21. Phil. 2. 10.

dicit Dominus, quoniam mihi factetur omne genus, et omnis lingua confitebitur Deo.

12. Itaque unusquisque nostrum pro rationem reddet Deo.

13. Non ergo amplius invicem iudicemus; sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri, vel scandalum.

14. Scio, et confido in Domino Jesu, quia nihil commune pro ipsum, nisi ei qui existant quod commune esse, illi commune est.

15. Si enim propter cibum frater tuus contristatur, iam non secundum caritatem ambulat. *Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est.

16. Non ergo blasphemetur bonum nostrum.

17. Non est enim regnum Dei esca et potus, sed iustitia, et pax, et gaudium in Spiritu sancto;

18. Qui enim in hoc servit Christo, placet Deo, et probatus est hominibus.

19. Itaque quae pacis sunt sectemur, et quae adificationis sunt in invicem custodiamus.

20. Noli propter escam destruere opus Dei. *Omnia quidem sunt manda; sed malum est homini, qui pro offendiculum manducat.

21. *Bonum est non manducare carnes, et non bibere vinum, neque in quo frater tuus offendit, aut scandalizet, et infirmetur.

22. Tu fidem habes? penes te ipsum habet coram Deo. Beatus qui non iudicat semetipsum in eo quod probat!

23. Qui autem discernit, si manducaverit, damnatus est, quia non ex fide. Omne autem quod non est ex fide peccatum est.

CAPUT XV.

Firmiores debent infirmorum ferre et sublevaré imperfectiones, non sum, sed proximorum utilitati ac mutuo paci studentes; Christus iuxta factas patribus promissiones predicavit Judaeis; gentibus vero ex misericordia apostoli, non praemis promissionibus; excusat se Paulus quod liberius Romanis scripserit tanquam gentium apostolus, ostendens quomodo sit hoc mancus executus, dicens se ad ipsos quoque venturum, ubi

1 Cor. 8. 11.
Tit. 1. 15.
1 Cor. 8. 13.
Ps. 68. 10.

datam a Macedonibus eleemosinam adscriptam fuerit Hierosolymitanis Ecclesiae, putens ut pro se interim oreret.

1. Debemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, et non nobis placere.

2. Unusquisque vestrum proximo suo placeat in bonum, ad adificationem;

3. Et enim Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est: *Improprie improprietarium tibi cediderunt super me.

4. Quaequecumque enim scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam, et consolationem Scripturarum, spem habeamus.

5. Deus autem patientiae et solatii det vobis idipsum sperare in alteritrum secundum Jesum Christum.

6. Ut unanimes, uno ore honorificetis Deum, et Patrem Domini nostri Jesu Christi.

7. Propter quod suscipite invicem, sicut et Christus suscepit vos in honorem Dei.

8. Dico enim Christum Jesum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum;

9. Gentes autem super misericordia honorare Deum, sicut scriptum est: *Propterea confitebor tibi in gentibus, Domine, et nomen tuo cantabo.

10. Et iterum dicit: *Latamini, gentes, cum plebe jus.

11. Et iterum: *Laudate, omnes gentes, Dominum; et magnificate eum, omnes populi.

12. Et rursus Isaias ait: *Erit radix Jesse, et qui exurgit regere gentes, in eum gentes sperabunt.

13. Deus autem spei repleat vos omni gaudio et pace in credendo, et abundetis in spe, et virtute Spiritus sancti.

14. Certos sum autem, fratres mei, et ego ipse de vobis, quoniam et ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita ut possitis alterum monere.

15. Audacious autem scripsi vobis, fratres, ex parte, tanquam in memoriam vos reducere, propter gratiam quam data est mihi a Deo,

16. Ut sim minister Christi Jesu in

* 1 Cor. 1. 10.
* 11 Reg. 22. 50. Ps. 17. 50.
* Ps. 116. 1.
* Isa. 11. 10.

gentibus, sanctificans Evangelium Dei, ut fiat oblatio gentium accepta, et sanctificata in Spiritu sancto.

17. Habeo igitur gloriam in Christo Jesu ad Deum.

18. Non enim audeo aliquid loqui eorum, quae per me non efficit Christus in obedientiam gentium, verbo et factis.

19. In virtute signorum et prodigiorum, in virtute Spiritus sancti; ita ut ab Jerusalem per circuitum usque ad Illyricum repleverim Evangelium Christi.

20. Sic autem praedixi Evangelium hoc, non ubi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum edificarem, sed sicut scriptum est:

21. Quibus non est annuntiaturum de eo, videntur; et qui non audierunt, intelligunt.

22. Propter quod et impediatur plurimum venire ad vos, et prohibitus sum usque adhuc.

23. Nunc vero ulterius locum non habens in his regionibus, cupiditatem autem habens veniendi ad vos ex multis iam precedentibus annis;

24. Cum in Hispaniam proficisci cœperem, spero quod praetereis videam vos, et a vobis deducar illuc, si vobis primum ex parte fruius fuero.

25. Nunc igitur proficiscar in Jerusalem ministrare sanctis.

26. Probaverunt enim Macedonia et Achaia collationem aliquam facere in pauperes sanctorum qui sunt in Jerusalem.

27. Placuit enim eis, et debitores sunt eorum. Nam si spirituum eorum participes facti sunt gentibus, debent et in carnalibus ministrare illis.

28. Hoc igitur cum consummavero, et assignavero eis fructum hunc, per vos proficiscar in Hispaniam.

29. Scio autem quoniam veniens ad vos, in abundantia benedictionis Evangelii Christi veniam.

30. Obsecro ergo vos, fratres, per Dominum nostrum Jesum Christum, et per caritatem sancti Spiritus, ut adjuvetis me in orationibus vestris pro me ad Deum.

31. Ut liberer ab infidelibus qui sunt in Iudaea, et obsorui mei oblatio accepta fiat in Jerusalem sanctis;

32. Ut veniam ad vos in gaudio per

¹ Isa. 52, 15.

² 1 Cor. 9, 11.

voluntatem Dei, et refrigerer vobiscum.

33. Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen.

CAPUT XVI.

Commentat apostolos quosdam apud Romanos, propter ministeria eorum praestantibus, nominatim salutantes; quosdam vero vitandos hortatur, et de aliis dicit quod sapient Romanos.

1. Commendo autem vobis Phœben, sororem nostram, quae est in ministerio Ecclesiae quae est in Cenchris,

2. Ut eam suscipiatis in Domino dignae sanctis, et assistatis ei in quocumque negotio vestri indigerit; etenim ipsa quoque adstetit multis, et mihi ipsi.

3. Salutate Priscam et Aquilam, adiutores meos in Christo Jesu

4. (Qui pro anima mea suas cervicis supposuerunt, quibus non solus ego gratus ago, sed et cunctae Ecclesiae gentium).

5. Et domesticam Ecclesiam eorum. Salutate Epœnetum, dilectum mihi, qui est primitivus Asiae in Christo.

6. Salutate Marianam, quae multum laboravit in vobis.

7. Salutate Andronicum et Juniam, cognatos et concupivos meos, qui sunt nobiles in apostolis, qui et ante me fuerunt in Christo.

8. Salutate Ampliatum, dilectissimum mihi in Domino.

9. Salutate Urbanum, adiutorem vestrum in Christo Jesu, et Stachyn, dilectum meum.

10. Salutate Appellen, probum in Christo.

11. Salutate eos qui sunt ex Aristoboli domo. Salutate Herodionem, cognatum meum. Salutate eos qui sunt ex Narcissi domo, qui sunt in Domino.

12. Salutate Tryphanam et Tryphonam, quae laborant in Domino. Salutate Persidem carissimam, quae multum laboravit in Domino.

13. Salutate Rufum, electum in Domino; et matrem ejus, et meam.

14. Salutate Asyncritum, Pilegentem, Hermam, Patroham, Hermen, et qui cum eis sunt fratres.

15. Salutate Philologum et Julianum, Nereum et sororem ejus, et Olympiam,

* Act. 18, 2-26.

dem, et omnes qui cum eis sunt sanctos.

16. Salutate invicem in osculo sancto. Salutant vos omnes Ecclesiae Christi.

17. Rogo autem vos, fratres, ut observetis eos qui dissensionem et offensionem, praeter doctrinam quam vos docueritis, faciunt, et declinate ab illis.

18. Hujuscemodi enim in Christo, Domino nostro, non serviunt, sed suo ventri; et per dulces sermones, et benedictiones, seducunt corda innocentium.

19. Vestra enim obedientia in omnem locum divulgata est; gaudeo igitur in vobis; sed volo vos sapientes esse in bono, et simplices in malo.

20. Deus autem pacis conterat Satanam sub pedibus vestris velociter! Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum!

21. Salutat vos Timotheus, adjutor

¹ Act. 16, 1.

meus, et Lucius, et Jason, et Sosipater, cognati mei.

22. Saluto vos ego Tertius, qui scripsi epistolam, in Domino.

23. Salutat vos Gaius, hospes meus, et universa Ecclesia. Salutat vos Erastus, arcarius civitatis, et Quartus, frater.

24. Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis! Amen.

25. Et autem qui potens est vos confirmare iuxta Evangelium meum, et praedicationem Jesu Christi, secundum revelationem mysterii temporibus aeternis tacuit

26. (Quod nunc patefactum est per Scripturas prophetarum, secundum praecatum aeterni Dei, ad obedientiam fidei), in cunctis gentibus cogniti;

27. Soli sapienti Deo, pro Jesum Christum, qui honor et gloria in saecula saeculorum. Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI AD CORINTHIOS PRIMA.

CAPUT I.

Paulus Deo gratias agit de donis datis Corinthiis; ceterum dolet quod de baptizatoribus essent inter ipsos schismata, gaudens quod missus ad praedicandum Evangelium paucos baptizaverit; ostendens etiam reprobatam mundi sapientiam, et oleos simplices, et ceteri et cetera est salus in Christi morte, cuius praedicatione judicatur a mundo stultitia, credentibus vero virtus ac sapientia; ideo enim contemptibilia mundi elegit Deus, ne quis in se glorietur.

1. Paulus, vocatus apostolus Jesu Christi pro voluntatem Dei, et Sosthenes frater.

2. Ecclesiam Dei quae est Corinthi, sanctificatis in Christo Jesu, vocatis sanctis; cum omnibus qui invocant nomen

Domini nostri Jesu Christi, in omni loco ipsorum et nostro.

3. Gratia vobis et pax a Deo, Patre nostro, et Domino Jesu Christo.

4. Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quae data est vobis in Christo Jesu;

5. Quod in omnibus divites facti estis in illo, in omni vobis, et in omni scientia;

6. Sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis;

7. Ita et nihil vobis desit in gratia Dei, expectantibus revelationem Domini nostri Jesu Christi.

8. Qui et confirmabit vos usque in finem sine crimine, in die adventus Domini nostri Jesu Christi.

9. ¹Fidelis Deus, per quem vocati estis in societatem Filii ejus Jesu Christi, Domini nostri.

10. Obsecro autem vos, fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut idipsum dicatis omnes, et non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu et in eadem sententia.

11. Significatum est enim mihi de vobis, fratres mei, ab his qui sunt Chloas, quia contentiones sunt inter vos.

12. Hoc autem dico, quod unusquisque vestrum dicat: Ego quidem sum Pauli; ego autem ²Apollo; ego vero Cephas; ego autem Christi.

13. Divisus est Christus? Numquid Paulus crucifixus est pro vobis? aut in nomine Pauli baptizati estis?

14. Gratias ago Deo quod neminem vestrum baptizavi, nisi Crispum et Caiam;

15. Ne quis dicat quod in nomine meo baptizati estis.

16. Baptizavi autem et Stephanum domum; ceterum nescio si quos alium baptizaverim.

17. Non enim misit me Christus baptizare, sed evangelizare, ³non in sapientia verbi ut non evacuetur crux Christi.

18. Verbum enim crucis, per omnibus quidem stultitia est; his autem qui salvi fiunt, id est nobis, Dei virtus est.

19. Scriptum est enim: ⁴Perdant sapientiam sapientium, et perdant prudentiam prudentium reprobo.

20. ⁵Ubi sapiens? ubi scriba? ubi conquisitor hujus seculi? Nonne stultum fecit Deus sapientiam hujus mundi?

21. Nam quia in Dei sapientia non cognovit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo pro stultitiam predicationis salvos facere credentes.

22. Quoniam et Judaei signa petunt, et Graeci sapientiam quaerunt.

23. Nos autem predicamus Christum crucifixum, Judaeis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam;

24. Ipsi autem vocati Judaeis, atque Graecis, Christum Dei virtutem, et Dei sapientiam;

25. Quia quod stultum est Dei, sa-

¹ I Thess. 1
² Act. 19, 24
³ Act. 18, 8
⁴ II Pet. 1. 16. Inf. 2, 1-4-18.
⁵ Isa. 29, 14.
⁶ Isa. 33, 15.

piens est hominibus; et quod infernum est Dei, fortius est hominibus.

26. Videte enim vocacionem vestram, fratres; quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles.

27. Sed quae stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes; et infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia.

28. Et ignobilia mundi, et contemptibilia elegit Deus, et ea quae non sunt, ut ea quae sunt destrueret;

29. Ut non gloriaretur omnis caro in conspectu ejus.

30. Ex ipso autem vos estis in Christo Jesu, qui factus est nobis sapientia a Deo, et ⁷justitia, et sanctificatio, et redemption;

31. Ut, quemadmodum scriptum est, ⁸Qui gloriatur, in Domino gloriatur.

CAPUT II.

ostendit Paulus se Christum et hunc crucifixum magna modesta verbisque simpliciter predicasse Corinthi; quamque abscendit, quam solo Dei Spiritu cognoscere potest; animalis enim non percipit quae Dei sunt.

1. Et ego, cum venissem ad vos, fratres, veni ⁹non in sublimitate sermonis, aut sapientie, annuntians vobis testimonium Christi.

2. Non enim judicavi me scire aliquid inter vos, nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum.

3. ¹⁰Et ego in infirmitate, et timore, et tremore multo fui apud vos;

4. Et sermo meus, et praedicatio mea, non in persuasibilibus humanae sapientie verbis, sed in extensione spiritus et virtutis;

5. Ut fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei.

6. Sapientiam autem loquimur inter perfectos, sapientiam vero non hujus seculi, neque principum hujus seculi, qui destruntur;

7. Sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quae abscondita est, quam

⁷ Jer. 23, 5.
⁸ Jer. 9, 23-24. II Cor. 10, 17.
⁹ Sup. 1, 17.
¹⁰ Act. 18, 1.
¹¹ II Pet. 1, 16.

CAPUT III.

praedestinavit Deus ante secula in gloriam nostram;

8. Quam nemo principum hujus seculi cognovit, si enim cognovissent, nunquam Dominum glorie crucifixissent;

9. Sed sicut scriptum est: ¹Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae preparavit Deus his qui diligunt illum;

10. Nobis autem revelavit Deus per Spiritum suum, Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei.

11. Quis enim hominum scit quae sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Ita et quae Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei.

12. Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quae a Deo donata sunt nobis;

13. ²Quae et loquimur non in doctis humanae sapientiae verbis, sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes.

14. Animalis autem homo non percipit ea quae sunt Spiritus Dei; stultitia enim est illi, et non potest intelligere, quae spiritualiter examinatur.

15. Spiritualis autem judicat omnia, et ipse se nemine judicatur.

16. ³Quis enim cognovit sensum Domini, qui instruat eum? Nos autem sensum Christi habemus.

CAPUT III.

Corinthi adhuc carnalibus non potuit Paulus praedicare recalcitra sedes mysteria; contentebant enim de his qui tantum ministri erant, cum solus Deus possit gratis ac virtutum dare incrementa, solusque Christus sit fidei fundamentum; super quod quis bene aut male superedificaverit patet in die examinis; non est violandum Dei templum quod sumus nos, nec in Dei ministerio gloriandum.

1. Et ego, fratres, non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus; tanquam parvulis in Christo,

2. Lac vobis potam dedi, non escam, nondum enim poteratis; sed nec nunc quidem potestis, adhuc enim carnaliter estis.

¹ Isa. 64, 4.
² Sup. 1, 17 et 9, 1-4. II Pet. 1, 16.
³ Sap. 9, 18. Isa. 40, 13. Rom. 11, 34.
⁴ Ps. 61, 12. Matth. 16, 27. Rom. 2, 6. Gal. 6, 5.

3. Cum enim sit inter vos zelus, et contentio, nonne carnaliter estis, et secundum hominem ambulatis?

4. Cum enim quis dicat: Ego quidem sum Pauli; alius autem: Ego Apollo, nonne homines estis? Quid igitur est Apollo? quid vero Paulus?

5. Ministri ejus qui creditis, et unicuique scit Dominus dedit;

6. Ego plantavi, Apollo rigavit; sed Deus incrementum dedit.

7. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat; sed, qui incrementum dat, Deus.

8. Qui autem plantat et qui rigat unum sunt; ⁴unusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.

9. Dei enim sumus adiutores; Dei agricultura estis, Dei aedificatio estis.

10. Secundum gratiam Dei, quae data est mihi, ut sapiens architectus fundamentum posui; alius autem superedificat; unusquisque autem videat quomodo superedificet.

11. Fundamentum enim aliud nemo potest ponere, praeter id quod positum est, quod est Christus Jesus.

12. Si quis autem superedificat super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fenum, stipulam.

13. Utinam quisque opus manifestum erit; dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur, et unusquisque opus quale sit, ignis probabit.

14. Si quis opus manserit quod superedificavit, mercedem accipiet.

15. Si cuius opus arserit, detrimentum patietur; ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem.

16. Nescitis quia templum Dei estis, et Spiritus Dei habitat in vobis?

17. Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illud Deus. ⁵Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.

18. Nemo se seducat: si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat et sit sapiens;

19. Sapientia enim hujus mundi stultitia est apud Deum, scriptum est enim: ⁶Comprehendam sapientes in astutia eorum.

20. Et iterum: ⁷Dominus novit cogi-

⁴ Inf. 6, 19. II Cor. 6, 16.
⁵ Job 5, 13.
⁶ Ps. 93, 11.

tationes sapientium, quoniam vane sunt.
21. Nemo itaque gloriatur in hominibus.

22. Omnia enim vestra sunt, sive Paulus, sive Apollo, sive Cephas, sive mundus, sive vita, sive mors, sive presentia, sive futura; omnia enim vestra sunt;

23. Vos autem Christi, Christus autem Dei.

CAPUT IV.

Non timere iudicandum est de Dei ministris; reprehendunt Corinthii qui de ministris et acceptis dona gloriantur, ac si illa a se haberent, et se extolventes commendabant etiam apostolos, quoniam Paulus illos in Christo genuerat; dicit se brevi venturum Corinthum, quo pseudoapostolos redarguat.

1. Sic nos existimare homo ut ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei.

2. Ille jam queritur inter dispensatores, ut fidelis quis invenitur.

3. Mihi autem pro minime est ut a vobis iudicor, aut ab humano die; sed neque meipsum iudico.

4. Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum; qui autem iudicet me, Dominus est.

5. Itaque nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui et illuminabit abscondita, et manifestabit consilia cordium; et tunc laus erit unicuique a Deo.

6. Hec autem, fratres, transfiguravi in me et Apollo, propter vos, ut in nobis discatis, ne supra quae scriptum est, unus adversus alterum infletur pro alio.

7. Quis enim te disceret? Quis autem habet quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non accepisti?

8. Jam saturati estis, iam divites facti estis; sine nobis regnatis, et utinam regnetis, ut et nos vobiscum regnemus!

9. Puto enim quod Deus ne apostolos novissimos ostendat, tanquam morti destinatos, etiam spectaculum facti sumus mundo, et angelis, et hominibus.

10. Nos stulti propter Christum; vos autem prudentes in Christo; nos in-

firmi, vos autem fortes; vos nobiles, nos autem ignobiles.

11. Usque in hanc horam et cursum, et stimus, et nudus sumus, et capillis cadimus, et instabiles sumus;

12. Et laboramus operante manibus nostris; maledicimur, et benedicimus; persecutionem patimur, et sustinimus;

13. Blasphemamur, et obsecramus; tanquam purgamenta huius mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc.

14. Non ut confundam vos, hec scribo; sed ut filios meos carissimos moneo.

15. Nam si decem millia pedagogorum habeatis in Christo, sed non multos patres, nam in Christo Iesu pro Evangelium ego vos genui.

16. Rogo ergo vos, imitatores mei estote, sicut et ego Christi.

17. Ideo misi ad vos Timotheum, qui est filius meus carissimus, et fidelis in Domino, quo vos commonefaciat vix meus, qui sunt in Christo Iesu, sicut ubique in omni Ecclesia doceo.

18. Tanquam non venturus sim ad vos, sic infati sunt quidam.

19. Veniam autem ad vos cito, si Dominus voluerit; et cogeam non veronem eorum qui infati sunt, sed virtutem.

20. Non enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute.

21. Quid vultis? in virga veniam ad vos, aut in caritate, et spiritu mansuetudinis?

CAPUT V.

Corinthios reprehendit quod in incesta publice viverent, et quod ab eis tradit Satanae, monens ut, expurgato vitium fermento, per Pascha celebrant; nec vult eos miseri christianis palam criminosis.

1. Omnino auditur inter vos fornicatio, et talis fornicatio, quae qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat.

2. Et vos infati estis; et nos magis luctum habuistis, ut tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit.

3. Ego quidem, absens corpore, praesens autem spiritu, iam iudicavi ut praesens eum qui sic operatus est;

4. In nomine Domini nostri Iesu Christi, congregatis vobis et meo spi-

ritu, cum virtute Domini nostri Iesu.
5. Tradere huiusmodi Satanam in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in Deo Domini nostri Iesu Christi.

6. Non est bona gloriatio vestra. Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit?

7. Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut estis azymi. Estim Pascha nostrum immolatus est Christus.

8. Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiae et nequitiæ, sed in azymis sinceritatis et veritatis.

9. Scripsi vobis in epistola: Ne commisceamini fornicariis;

10. Non utique fornicariis huius mundi, sed avari, aut rapacibus, aut idolis servientibus; alioquin debueratis de hoc mundo exisse.

11. Nunc autem scripsi vobis non commisceari; si is qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebrius, aut rapax, cum eiusmodi nec cibum sumere.

12. Quid enim mihi de iis qui foris sunt iudicare? Nonne de iis qui intus sunt vos iudicatis?

13. Nam eos qui foris sunt Deus iudicabit. Auferite malum ex vobis ipsis.

CAPUT VI.

Corripit eos quod iudicio contententur coram iudice ethnicis; enumerans quaedam peccata, quibus involati regnum Dei non possideant, quodam licere dicit que non expediunt, et varias ob causas ostendit vitandam fornicationem.

1. Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum, iudicari apud infimos, et non apud sanctos?

2. An nescitis quoniam sancti de hoc mundo iudicabunt? Et si in vobis iudicabitur mundus, indigni estis qui de minimis iudicetis?

3. Nescitis quoniam angelos iudicabimus? quanto magis secularia!

4. Secularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles qui sunt in Ecclesia.

¹ Gal. 5, 9.

² Matth. 5, 39. Luc. 6, 39. Rom. 12, 17. 1 Thess. 4, 6.

³ 1 Cor. 6, 4.

clesia. Illos constituit ad iudicandum.
5. Ad verendum vestrum dico: Sic non est inter vos sapiens quicumque qui possit iudicare inter fratrem suum?

6. Sed frater cum fratre iudicio contendit, et hoc apud infideles.

7. Jam quidem omnino delictum est in vobis, quod iudicia habeatis inter vos. Quare non magis injuriam accipitis? quare non magis fradem patimini?

8. Sed vos injuriam facitis, et fraudatis, et hoc fratribus.

9. An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare: neque fornicari, neque idolis servientes, neque adulteri,

10. Neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt.

11. Et hec quidam fuistis, sed abluati estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis, in nomine Domini nostri Iesu Christi, et in Spiritu Dei nostri.

12. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Omnia mihi licent, sed ego sub nolitis redigar potestatem.

13. Esca ventri, et ventri esca; Deus autem et hunc, et has destruet. Corpus autem non fornicationis, sed Domini, et Domini corpori.

14. Deus vero et Dominum suscitavit, et nos suscitabit pro virtutum suarum.

15. Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra mactricis? Absit!

16. An nescitis quoniam qui adheret mactrici, unum corpus efficiunt? Erunt enim, inquit, duo in carne una.

17. Qui autem adheret Domino, unus spiritus est.

18. Fugite fornicationem. Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est; qui autem fornicatur, in corpus suum peccat.

19. An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo, et non estis vestri?

20. Spiritus enim estis pretio magno. Clarificato, et portate Deum in corpore vestro.

³ Gen. 2, 24. Matth. 19, 5. Marc. 10, 8.

⁴ Eph. 5, 31.

⁵ Sup. 3, 17. 11 Cor. 6, 16.

⁶ Inf. 7, 23. 1 Pet. 1, 18.

¹ 11 Cor. 6, 4.

² Act. 20, 34. 1 Thess. 2, 9. II Thess. 2, 8.

CAPUT VII.

Corinthios edocet de matrimonio, quæque sunt et indissolubili vinculo, inemptis commendatis calibatus; et quomodo fideles cum conjugis infidelis se habere debeant; quodque unusquisque in quo vitæ statu ad fidem vocatus est, permaneat; virginatum matrimonio præferat; uxorem mortuo marito liberam dicens, ut cui velit in Domino nubat.

1. De quibus autem scriptis mihi: Bonum est homini mulierem non tangere;
2. Propter fornicationem autem unusquisque suam uxorem habeat, et unusquisque suum virum habeat.
3. Uxor viri debitum reddat, similiter autem et uxori viro.
4. Mulier sui corporis potestatem non habeat, sed vir; similiter autem et vir sui corporis potestatem non habeat, sed mulier.
5. Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi; et iterum revertimini in idipsum, ne tentet vos Satanas propter incontinentiam vestram.
6. Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.
7. Volo enim omnes vos esse sicut meipsum; sed unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem sic, alius vero sic.
8. Dico autem non nuptis, et viduis: Bonum est illis si sic permaneant, sicut et ego.
9. Quod si non se continent, nubant; melius est enim nubere quam uri.
10. His autem, qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere;
11. Quod si discesserit, manere in nuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.
12. Nam ceteris ego dico, non Dominus: Si quis frater uxorem habet infidelem, et hæc consentit habitare cum illo, non dimittat illam.
13. Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, et hęc consentit habitare cum illo, non dimittit virum;
14. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidem, et sanctificata est mulier infidelis per virum fidem;

¹ 1 Pet. 2, 7.
² Math. 5, 27 et 10, 9. Marc. 10, 7. Luc. 16, 18.

alioquin filii vestri immundi essent, nunc autem sancti sunt.

15. Quod si infidelis discodit, discodit, non enim servituti subiectus est frater aut soror in hujusmodi; in pace autem vocati non Deus.
16. Unde enim scis, mulier, si virum salvum facies? aut unde scis, vir, si mulierem salvam facies?
17. Nisi unicusque sicut divisit Dominus, unumquodque sicut vocavi Deus, ita ambulet; et sicut in omnibus Ecclesiis docco.
18. Circumcisus aliquis vocatus est, non addicat præputium. In præputio aliquis vocatus est? non circumcidatur.
19. Circumcisio nihil est, et præputium nihil est; sed observatio mandatorum Dei.
20. Unusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea permaneat.
21. Servus vocatus est? non sit tibi cura; sed et si potes fieri liber, magis ure.
22. Qui enim in Domino vocatus est servus, libertus est Domini; similiter qui liber vocatus est, servus est Christi.
23. Pretio empti estis, nolite fieri servi hominum.
24. Unusquisque in quo vocatus est, fratres, in hoc permaneat apud Deum.
25. De virginibus autem præceptum Domini non habeo; consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus a Domino, et sim fidelis;
26. Existimo ergo hoc bonum esse propter instantem necessitatem, quoniam bonum est homini sic esse.
27. Alligatus es uxori? noli querere solutionem. Solutus es ab uxore? noli querere uxorem.
28. Si autem accepisti uxorem, non peccasti; et si nupsorit virga, non peccavit. Tribulationem tamen carnis habebunt hujusmodi. Ego autem vobis parco.
29. Hoc itaque dico, fratres: Tempus breve est; reliquum est, ut et qui habent uxores, tanquam non habentes sint;
30. Et qui sunt, tanquam non gaudentes; et qui gaudent, tanquam non gaudentes; et qui emant, tanquam non possidentes;
31. Et qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur, præterit enim figura hujus mundi.

³ Eph. 4, 1.
⁴ Sup. 6, 50. 1 Pet. 1, 18.

CAPUT VII.

32. Volo autem vos sine sollicitudine esse. Qui sine uxore est, sollicitus est que Domini sunt, quomodo placeat Deo.
33. Qui autem cum uxore est, sollicitus est que sunt mundi, quomodo placeat uxori; et divinus est.
34. Et mulier, in nupta, et virgo cogitat que Domini sunt, ut sit sancta corpore et spiritu; que autem nupta est, cogitat que sunt mundi, quomodo placeat viro.
35. Porro hoc ad utilitatem vestram dico, non ut languam vobis injiciam, sed ad id quod honestum est, et quod conscientia præbeat sine impedimento Dominum obsecrandi.
36. Si quis autem turpem se videri existimat super virgine sua, quod sit sperandus, et ita oportet fieri, quod vult faciat; non peccat, si nubat.
37. Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, et hoc judicavit in corde suo servare virginem suam, bene facit.
38. Igitur et qui matrimonio juncti virginem suam bene facit, et qui non juncti melius facit.
39. Mulier alligata est legi quanto tempore vir ejus vivit; quod si dormierit vir ejus, liberata est. Cui vult nubat, tantum in Domino.
40. Beatorum autem erit si sic permanerit, secundum meum consilium; puto autem quod et ego Spiritum Dei habeam.

CAPUT VIII.

Quædam idolothytis vesci non sit ex se illicitum, cum stolium nullus sit efficacie aut potestatis, non sunt tamen illa edenda aut repugnante conscientia aut infirmorum edificandis; neque ea edere, aut non edere, hominem edificat meliorem.

1. De his autem que idolis sacrificantur, scimus qui omnes scientiam habemus; scientia infat, caritas vero edificat.
2. Si quis autem se existimat scire aliquid, nondum cognovit quemadmodum oporteat eum scire.
3. Si quis autem diligit Deum, hic cognoscit ea ab eo.
4. De escis autem que idolis immolantur, scimus quia nihil est idolum in

¹ Rom. 7, 2.
² Rom. 14, 15.

mundo, et quod nullus est Deus, nisi unus.

5. Nam etsi sunt qui dicantur idii, sive in calo, sive in terra (siquidem sunt idii multi, et domini multi);
6. Nobis tamen unus Deus, Pater, ex quo omnia, et nos in illum; et unus Dominus, Jesus Christus, per quem omnia, et nos per ipsum.
7. Sed non in omnibus est scientia; quidam autem cum conscientia usque nunc idoli, quasi idolothytum manducant; et conscientia ipsorum cum sit infirma, pollutur.
8. Eæca autem non non commendat Deo; neque enim si manducaverimus, abundabimus; neque si non manducaverimus, deficiemus.
9. Videte autem ne forte hæc licentia vestra offendiculum fiat infirmis.
10. Si enim quis viderit eum qui habet scientiam, in idolo recumbentem, nonne conscientia ejus, cum sit infirma, edificabitur ad manducandum idolothyta?
11. Peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est.
12. Sic autem peccantes in fratres, et percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis.
13. Quapropter si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem.

CAPUT IX.

Non accipiebat Paulus victima a Corinthiis, quibus concensulatur, ut omnem amparatam officiosam occasionem, licet hoc sit falsè licitum multis probet argumentis; sed in omnem formam se vertit, quo plares ad Dei cultum adducit; Corinthios exhortando ad imitationem eorum qui in stadio currant, aut in agone certant, suum quoque ait se domare corpus.

1. Non sum liber? Non sum apostolus? Nonne Christum Jeseum, Dominum nostrum, vidi? Nonne opus meum vos estis in Domino?
2. Et si alius non sum apostolus, sed tamen vobis sum; non signaculum apostolatus mei vos estis in Domino.
3. Mea defensio apud eos qui me interrogant, hæc est:

¹ Rom. 14, 21.

4. Numquid non habemus potestatem manducandi, et bibendi?

5. Numquid non habemus potestatem mulierem sororem circumcedendi, sicut et ceteri apostoli, et fratres Domini, et Cephas?

6. Aut ego solus, et Barnabas, non habemus potestatem hoc operari?

7. Quis militat ut stipendium suum? Quis plantat vineam, et de fructu ejus non edit? Quis pascit gregem, et de lacte gregis non manducat?

8. Numquid secundum hominem hoc dico? An et lex hoc non dicit?

9. Scriptum est enim in lege Moysi: ¹Non alligabis os hori trituranti: Numquid de bobus cura est Deo?

10. An propter nos utique hoc dicit? Nam propter nos scripta sunt; quoniam debet in spe, qui arat, arare; et qui triturat, in spe fructus percipiendi.

11. ²Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si nos carnalia vestra metamus?

12. Si alii potestatis vestros participes sunt, quare non potius nos? Sed non usi sumus hac potestate; sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum denus Evangelio Christi.

13. ³Nescitis quoniam qui in sacratio operatur, quis de sacratio sunt, edunt; et qui altari deserunt, cum altari participant?

14. Ita et Dominus ordinavit his qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere.

15. Ego autem nullo horum usus sum. Non autem scripsi haec et ita fiant in me, bonum est enim mihi magis mori quam ut gloriam meam quibus evocent.

16. Nam si evangelizavero, non est mihi gloria, necessitas enim mihi incumbit; ⁴vae enim mihi nisi mihi non evangelizavero!

17. Si enim volens hoc ago, mercedem habeo; si autem invitatus, dispensatio mihi credita est.

18. Quae est ergo merces mea? Ut Evangelium predicans, sine sumpsa ponam Evangelium, ut non abutur potestate mea in Evangelio.

19. Nam cum liber essem ex omnibus,

omnium me servum feci, ut plures lucrifacerem.

20. Et factus sum Judaeis tanquam Judaeus, ut Judaeos lucrarem;

21. his qui sub lege sunt, quasi sub lege essem (cum ipse non essem sub lege), et eos qui sub lege erant lucrifacerem; ⁵his qui sine lege erant, tanquam sine lege essem (cum sine lege Dei non essem, sed in lege essem Christi), ut lucrifacerem eos qui sine lege erant.

22. Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrifacerem; omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos.

23. Omnia autem facio propter Evangelium, ut participes ejus efficiar.

24. Nescitis quod si qui in studio currunt, omnes quidem currunt, sed una accipit bravium? Sic currite ut comprehendatis.

25. Omnis autem, qui in agone contendit, ab omnibus se abstinet; et illi quidem ut corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam.

26. Ego igitur sic curro, non quasi in incertum. Sic pugno, non quasi aërem verberans;

27. Sed castigo corpus meum, et in servitutum rodigo, ne forte, cum alii predicaverim, ipse reprobus edificar.

CAPUT X.

Commemoratio ingratorum Judaeorum frequenter ob varia peccata a Deo posuerunt, hinc a similibus absterret de tentatione humana, et Dei in tentationibus auxilio; non solum idololatris fugienda est, sed et mensa eorum qui idololatris vescuntur, tanquam per hoc videatur aliquid idolis deferre, tanquam quod scandalum sistat infirmis.

1. Nolo enim vos ignorare, fratres, quoniam patres vestri omnes ¹sub nocte fuerunt, et omnes ²mare transierunt.

2. Et omnes in Moyse baptizati sunt, in nube et in mari;

3. ³Et omnes eandem escam spiritalem manducaverunt;

4. ⁴Et omnes eandem potum spiritalem biberunt (bibebant autem de spiritali, consequente eos, petra autem erat Christus).

5. Sed non in pluribus eorum bene-

placitum est Deo, ⁵nam prostrati sunt in deserto.

6. Haec autem in figura facta sunt vestri, ut non simus concupiscentes marum, ⁶sicut et illi concupiscent.

7. Neque idololatris efficiamini, sicut quidam ex ipsis, quemadmodum scriptum est: ⁷Sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere.

8. Neque fornicemur, ⁸sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, et ceciderunt una die viginti tria milia.

9. Neque tentemus Christum, ⁹sicut quidam eorum tentaverunt, et a serpentibus perierunt.

10. ¹⁰Neque murmuraveritis, sicut quidam eorum murmuraverunt, et perierunt ab exterminatore.

11. Haec autem omnia in figura contingebant illis; scripta sunt autem ad correptionem nostram, in quos fines seculorum devenerunt.

12. Haec qui se existimat stare, videat ne cadat.

13. Tentatio vos non apprehendat nisi humana. Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis; sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.

14. Propter quod, carissimi mihi, fugite ab idolorum cultura.

15. Ut prudentibus loquor; vos ipsi judicete quod dico.

16. Calix benedictionis, cui benediximus, nomine communicatio sanguinis Christi est? et panis, quem frangimus, nomine participatio corporis Domini est?

17. Quoniam unus panis, unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus.

18. Videte Israel secundum carnem; nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris?

19. Quid ergo? dico quod idolis immolatum sit aliquid, aut quod idolam sit aliquid?

20. Sed quae immolant gentes, demonialis immolant, et non Deo. Nolo autem vos scilicet fieri demoniorum. Non potestis calicem Domini bibere, et calicem demoniorum.

21. Non potestis mensam Domini par-

ticipes esse, et mensa demoniorum.

22. An ambulatur Dominum? Numquid fortiores illo sumus? ²²Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt.

23. Omnia mihi licent, sed non omnia edificant.

24. Nemo quod suum est querat, sed quod alterius.

25. Omne quod in macello vivit manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.

26. ²⁶Domini est terra, et plenitudo ejus.

27. Si quis vocat vos infidelium, et vultis ire, omne quod vobis apponitur manducate, nihil interrogantes propter conscientiam.

28. Si quis autem dixerit: Hoc immolatum est idolis, nolite manducare, propter illum qui indicavit, et propter conscientiam;

29. Conscientiam autem dico non tuam, sed alterius. Ut quid enim libertatis mea iudicatur ab aliena conscientia?

30. Si ego cum gratia participo, quid blasphemor pro eo quod gratias ago?

31. ³¹Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite.

32. Sine offensione estote Judaeis, et gentibus, et Ecclesiae Dei;

33. Sicut et ego pro omnia omnibus placeo, non querens quod mihi utile est, sed quod multis, et salvi fiant.

CAPUT XI.

Vir apertus, mulier autem velata debet orare capite; Corinthios reprehendit quod ad celebrandum cenam dominicam invicem non expectantem, sed inter se discederent, referens inferius sacramenti Eucharistiae a Christo institutionem, et scelus ac penam indignae ad illud accedentium.

1. Imitatores mei estote, sicut et ego Christi.

2. Laudo autem vos, fratres, quod pro omnia mei memores estis, et sicut tradidi vobis, precepta mea tenetis.

3. Nolo autem vos scire ³quod omniviri caput Christus est; caput autem mulieris, vir; caput vero Christi, Deus.

¹ Deut. 25, 4. 1 Tim. 5, 18.

² Rom. 15, 27.

³ Deut. 18, 1.

⁴ Erod. 13, 23. Num. 9, 21.

⁵ Erod. 14, 22.

⁶ Erod. 16, 15.

⁷ Erod. 17, 6. Num. 20, 11.

¹ Num. 36, 64-65.

² Ps. 105, 14.

³ Erod. 32, 6.

⁴ Num. 25, 1.

⁵ Num. 21, 5-6.

⁶ Num. 11, 1 et 14, 1.

⁷ Sup. 6, 12.

⁸ Ps. 23, 1. Eccl. 17, 31.

⁹ Col. 3, 17.

¹⁰ Eph. 5, 23.

4. Omnis vir orans aut prophetans velato capite, deturpat caput suum.

5. Omnis autem mulier orans aut prophetans non velato capite, deturpat caput suum; unum enim est ac si decalvetur.

6. Nam si non velatur mulier, tondeatur. Si vero turpe est mulieri tonderi, aut decalvari, velat caput suum.

7. Vir quoniam non debet velare caput suum, quoniam imago et gloria Dei est, mulier autem gloria viri est.

8. Non enim vir eius mulier est, sed mulier eius vir;

9. sicut enim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum.

10. Ideo debet mulier potestatem habere supra caput propter angelos.

11. Veritatemne neque vir sine muliere, neque mulier sine viro, in Domino.

12. Nam sicut mulier de viro, ita et vir per mulierem; omnia autem ex Deo.

13. Vos ipsi iudicate; deest mulierem non velatam orare Deum?

14. Nec ipsa natura docet vos quod vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi;

15. Mulier vero si comam nutriat, gloria est illi, quoniam capilli per gloriam ei dati sunt?

16. Si quis autem videtur contentiosus esse, non talem conseruandum non habemus, neque Ecclesiam Dei.

17. Hoc autem praecepto, non laudans quod non in melius, sed in deterius contentis.

18. Primum quidem convenientibus vobis in Ecclesiam, audio scissuras esse inter vos, et ex parte credo;

19. Nam oportet et haerese esse, ut et qui probati sunt, manifesti fiant in vobis.

20. Convenientibus ergo vobis in unum, iam non est dominicam cenam manducare;

21. Unusquisque enim suam cenam pressumit ad manducandum. Et alius quidem esurit, alius autem ebrius est.

22. Numquid domos non habetis ad manducandum et bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, et confunditis eam qui non habet? Quid dicam vobis? laudo vos in hoc non laudo.

¹ Gen. 1, 26.

² Gen. 2, 23.

³ Matth. 23, 29. Marc. 14, 22. Luc. 22, 17.

23. Ego enim accepi a Domino quod et tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem.

24. Et gratias agens fregit, et dixit: Accipite, et manducate; hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur; hoc facite in meam commemorationem.

25. Similiter et calicem, postquam cenavit, dicens: Hic calix novum testamentum est in meo sanguine, hoc facite quotiescumque bibetis, in meam commemorationem.

26. Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, et calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis donec veniat.

27. Ataque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini.

28. Probet autem seipsum homo; et sic de pane illo edat, et de calice bibat;

29. Qui enim manducat et bibit indigne, iudicium sibi manducat et bibit, non iudicans corpus Domini.

30. Ideo inter vos multi infirmi et imbecilles, et dormiunt multi.

31. Quod si nosmetipsos iudicaverimus, non atque iudicaverimus.

32. Dum iudicatur autem, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.

33. Itaque, fratres mei, cum convenitis ad manducandum, invicem expectate.

34. Si quis esurit, domi manducat, ut non in iudicium conveniat. Cetera autem cum venero disponam.

CAPUT XII.

Variis dantur varia ejusdem Spiritus socii charismata, ut in modum humani corporis quales suo fingatur officio, et multa se opera omnes intelligere cognoscant, nullo se foveant; et ita Christus sua providit Ecclesiae de variis hominum statibus.

1. De spiritualibus autem nolo vos ignorare, fratres.

2. Scitis quoniam centi gentes essetis, ad simulacra multa prout ducebamini euntes.

3. Ideo notum vobis facio, quod nemo in Spiritu Dei loquens, dicit anathema

¹ Joan. 6, 59.

² Marc. 9, 28.

Jesu; et nemo potest dicere: Dominus meus, nisi in Spiritu sancto.

4. Divisiones vero gratiarum sunt, idem autem Spiritus.

5. Et divisiones ministratorum sunt, idem autem Dominus.

6. Et divisiones operationum sunt, idem vero Deus, qui operatur omnia in omnibus.

7. Unicoque autem datur manifestatio Spiritus ad utilitatem.

8. Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiae; alii autem sermo scientiae secundum eandem Spiritum.

9. Alteri fides in eodem Spiritu; alii gratia sanitatum in uno Spiritu;

10. Alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum.

11. Haec autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult.

12. Sicut enim corpus unum est, et membra habet multa, omnia autem membra corporis cum sint multa, unum tamen corpus sunt, ita et Christus.

13. Etenim in uno Spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sive Judaei, sive gentiles, sive servi, sive liberi; et omnes in uno spiritu potati sumus.

14. Nam et corpus non est unum membrum, sed multa.

15. Si dixerit pes: Quoniam non sum manus, non sum de corpore, non ideo non est de corpore?

16. Et si dixerit auris: Quoniam non sum oculus, non sum de corpore, non ideo non est de corpore?

17. Si totum corpus oculus, ubi auditus? si totum auditus, ubi odoratus?

18. Nunc autem posuit Deus membra, unumquodque eorum in corpore sicut voluit.

19. Quod si essent omnia unum membrum, ubi corpus?

20. Nunc autem multa quidem membra, unum autem corpus.

21. Non potest autem oculus dicere manus: Opera tua non indigeo; aut iterum caput pedibus: Non estis mihi necessarii.

22. Sed multo magis qui videntur membra corporis infirmiora esse, necessaria sunt;

23. Et quae putamus ignobiliora mem-

bra esse corporis, his honorem abundantiorum circumdant; et quae inhonestata sunt nostra, abundantiorum honestatem habent.

24. Honestata autem nostra nullius egent; sed Deus temperavit corpus, ei cui deest abundantiorum tribuendo honorem.

25. Ut non sit schisma in corpore, sed idipsum pro invicem sollicita sint membra.

26. Et si quid patitur unum membrum, compatitur omnia membra; sive gloriatur unum membrum, cogaudat omnia membra.

27. Vos autem estis corpus Christi, et membra de membro.

28. Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primum apostolos, secundo prophetas, tertio doctores; deinde virtutes, exinde gratias curandarum, operationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum.

29. Numquid omnes apostoli? numquid omnes prophetae? numquid omnes doctores?

30. Numquid omnes virtutes? numquid omnes gratiam habent curatorum? numquid omnes linguis loquuntur? numquid omnes interpretantur?

31. Emulamini unum charismata meliora. Et adhuc excellentiorum viam vobis demonstro.

CAPUT XIII.

Ostendit caritatis necessitatem, ipsius officia, perpetuam ac praesentiam supra fidem et spem, reliquasque Dei dona.

1. Si linguis hominum loquar, et angelorum, caritatem autem non habeam, factus sum velut aes sonans, aut cymbalum tinniens.

2. Et si habuero prophetiam, et novorum mysteria omnia, et omnem scientiam; et si habuero omnem fidem ita ut montes transferam, caritatem autem non habuero, nihil sum.

3. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, et si tradidero corpus meum ita ut ardeam, caritatem autem non habuero, nihil mihi prodest.

4. Caritas patiens est, benigna est. Caritas non amulatur, non agit perperam, non inflatur;

¹ Eph. 4, 11.

¹ Rom. 12, 3-6. Eph. 4, 7.

5. Non est ahibitiosa, non querit quae sua sunt, non irritatur, non cogitat malum;

6. Non gaudet super iniquitate, non gaudet autem iustitia;

7. Omnia suffert, omnia credit, omnia spera non sustinet.

8. Caritas nunquam excedit, siue prophetiae evacuabuntur, siue linguae cessabunt, siue scientia destruetur;

9. Ex parte enim cognoscimus, et ex parte prophetamus;

10. Cum autem venerit quod perfectum est, evacuabitur quod ex parte est.

11. Cum essem parvulus, loquebar ut parvulus, sapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus; quando autem factus sum vir, evacuavi quae erant parvuli.

12. Videmus nunc per speculam in enigmate; tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte; tunc autem cognoscam, sicut et cognitus sum.

13. Nunc autem manent, fides, spes, caritas, tria haec; maior autem horum est caritas.

CAPUT XIV.

Donum linguarum inferioris esse dicit done prophetiae, imo inutile, si dicit qui interpretatur; tradit ergo eis normam qua his donis ordinata utantur; et mulieres in Ecclesia sibi iubet.

1. Sectamini caritatem; simulamini spiritualia, magis autem ut prophetetis.

2. Qui enim loquitur lingua, non hominibus loquitur, sed Deo; nemo enim audit, spiritus autem loquitur mysteria.

3. Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad edificationem, et exhortationem, et consolationem.

4. Qui loquitur lingua, semetipsum edificat; qui autem prophetat, Ecclesiam Dei edificat.

5. Volo autem omnes vos loqui linguis, magis autem prophetare, nam maior est, qui prophetat, quam qui loquitur linguis, nisi forte interpretetur, ut Ecclesia ad edificationem accipiat.

6. Nunc autem, fratres, si venero ad vos linguis loquens, quid vobis prodero, nisi vobis loquar aut in revelatione, aut in scientia, aut in prophetia, aut in doctrina?

7. Tamen quae sine anima sunt vocem dantis, siue tibia, siue cithara, nisi dis-

tingtionem sonituum dederint, quomodo scietur id quod canitur, aut quod citharizatur?

8. Enim si incertam vocem det tuba, quis parabit se ad bellum?

9. Ita et vos per linguam nisi manifestum sermonem dederitis, quomodo scietur id quod dicitur? eritis enim in sera loquentes.

10. Tam multa, ut pote, genera linguarum sunt in hoc mundo, et nihil sine voce esse.

11. Si ergo nascero virtutum vocis, ero et cui loquar barbarus; et qui loquitur, mihi barbarus.

12. Sic et vos, quoniam simulatores estis spirituum, ad edificationem Ecclesiae querite et abundatis.

13. Ex ideo qui loquitur lingua, oret ut interpretetur.

14. Nam si orem lingua, spiritus meus orat, mens autem mea sine fracta est.

15. Quid ergo est? orabo spiritu, orabo et mente; psallam spiritu, psallam et mente.

16. Ceterum si benedixeris spiritu, qui supplet locum idiota, quomodo dicit: Amen, super tuam benedictionem, quoniam quid dicas nescit?

17. Nam tu quidem bene gratias agis, sed alter non edificatur.

18. Gratias ago Deo meo, quod omnium vestrum lingua loquor;

19. Sed in Ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui, ut et alios instruam, quam decem nullia verborum in lingua.

20. Fratres, nolite pueri effici sensibus, sed nullia parvuli estote; sensibus autem perfecti estote.

21. In lege scriptum est: Quoniam in aliis linguis et labiis aliis loquar populo huic; et nec sic exaudient me, dicit Dominus.

22. Linguae linguae in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus; prophetiae autem non infidelibus, sed fidelibus.

23. Si ergo conveniat universa Ecclesia in unum, et omnes linguis loquantur, intret autem idiota, aut infideles, nonne dicent quod insanitis?

24. Si autem omnes prophetent, intret autem qui infidelis, vel idiota, convincitur ab omnibus, iudicatur ab omnibus;

25. Occulta cordis eius manifesta fiunt; et ita cadens in faciem adorabit Deum, pronuntians quod vere Deus in vobis sit.

26. Quid ergo est, fratres? Cum conveneritis, unusquisque vestrum psallam habet, doctrinam habet, apocalypsim habet; omnia ad edificationem fiunt.

27. Sive lingua quis loquitur, secundum duos, aut ut multum tres, et per partes, et unus interpretetur.

28. Si autem non fuerit interpretas, necet in Ecclesia, ubi autem loquatur ut Deo.

29. Prophetae autem duo aut tres dicant, et ceteri iudicent.

30. Quod si alii revelatum fuerit sedenti, prior tacet.

31. Potestis autem omnes per singulos prophetas, ut omnes discant, et omnes exhortentur.

32. Et spiritus prophetarum prophetis subiecti sunt.

33. Non enim est dissensionis Deus, sed pacis; sicut et in omnibus Ecclesiae sanctorum doces.

34. Mulieres in Ecclesiae taceant, non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut et lex dicit.

35. Si quid autem volent discere, domi viros suos interrogent; turpe est enim mulieri loqui in Ecclesia.

36. An a vobis verbum Dei processit? aut in vos solos pervenit?

37. Si qui videtur propheta esse, aut spiritualis, cognoscat quae scribo vobis, quia Domini sunt mandata.

38. Si quis autem ignorat, ignorabit.

39. Itaque, fratres, simulamini prophetare, et loqui linguis nolite prohibere.

40. Omnia autem honeste et secundum ordinem fiunt.

CAPUT XV.

Christum docet a mortuis resurrectis, multisque ac demum Paulo, qui se minimum dicit apostolorum, apparuisse; ac nostram hic autem resurrectionem, et ordinem se eandem ejus, una cum diversis resurrectorum gloria, non in anima solum, sed etiam in corpore; mors autem in resurrectione absorbetur.

1. Notum autem vobis facio, fratres, Evangelium quod predicavi vobis, quod et accipitis, in quo et statis,

2. Per quod et salvamini, quia ratione praedixerim vobis, si tenetis, nisi frustra credideritis;

3. Tradidi enim vobis in primis, quod et accipi: quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris, secundum Scripturas;

4. Et quia sepultus est, et quia resurrexit tertia die, secundum Scripturas;

5. Et quia visus est Cephae, et post hoc undecim;

6. Deinde visus est plus quam quinque fratribus simul, ex quibus multi manent usque adhuc, quidam autem dormierunt;

7. Deinde visus est Jacobo, deinde apostolis omnibus;

8. Novissime autem omnium tanquam abortivo, visus est et mihi.

9. Ego enim sum minimus apostolorum, qui non sum dignus vocari apostolus, quoniam persecutus sum Ecclesiam Dei.

10. Gratia autem Dei sum id quod sum, et gloria ejus in me vacua non fuit; sed abundantius illis omnibus laboravi; non ego autem, sed gratia Dei mecum.

11. Sive enim ego, sive illi, sic predicavimus, et sic credidistis.

12. Si autem Christus praedicator quod resurrexit a mortuis, quomodo quidam dicunt in vobis quoniam resurrexit mortuorum non est?

13. Si autem resurrexerit mortuorum non est, neque Christus resurrexit.

14. Si autem Christus non resurrexit, inanitas est ergo praedicatio nostra, inanitas est et fides vestra.

15. Inventurum autem et falsi testes Dei, quoniam testimonium diximus adversus Deum, quod susceperit Christum, quem non susceperat, si mortui non resurgunt.

16. Nam si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit.

17. Quod si Christus non resurrexit, vana est fides vestra; adhuc enim estis in peccatis vestris.

18. Ergo et qui dormierunt in Christo, perierunt.

19. Si in hac vita tantum sperantes sumus, miserabiliores sumus omnibus hominibus.

¹ Joan. 20, 19.

² Rom. 9, 3.

³ Eph. 3, 2.

¹ Gal. 1, 11.

² Ier. 23, 5.

³ Joan. 9, 1.

20. Nunc autem Christus resurrexit a mortuis, primitiæ dornicantium;

21. Quoniam quidem per hominem mors, et per hominem resurrectio mortuorum.

22. Et sicut in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur;

23. *Unusquisque autem in suo ordine, primitiæ Christus; deinde illi qui sunt Christi, qui in adventu ejus crediderunt.

24. Deinde finis, cum tradiderit regnum Deo et Patri, cum evacuaverit omnem principatum, et potestatem, et virtutem.

25. Oportet autem illum regnare, *donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus.

26. Novissima autem inimica destruetur; omnia enim subjecta sub pedibus ejus. Cum autem dicat :

27. Omnia subjecta sunt ei, sine dubio præter eum qui subjecti ei omnia.

28. Cum autem subjecta fuerint illi omnia, tunc et ipse Filius subjectus erit ei qui subjecti sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus.

29. Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? ut quid et baptizantur pro illis?

30. Ut quid et nos periclitamur omni hora?

31. Quotidie morior per vestram gloriam, fratres, quam habeo in Christo Jesu, Domino nostro.

32. Si secundum hominem ad bestias pugnavi Ephesi, quid mihi prodest, si mortui non resurgunt? *Manducemus, et bibamus, cras enim moriemur.

33. Nolite seduci. Corruptum mores bonos colloque mala.

34. Evigilate, Iesu, et nolite peccare; ignorantiam enim Dei quidam habent; ad reverentiam vobis loquor.

35. Sed dicet aliquis : Quomodo resurgunt mortui? qualive corpore venient?

36. Insuper, tu quod seminas non vivificatur, nisi prius moriatur.

37. Et quod seminas, non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum, ut puta tritici, aut alioquid ceterorum.

38. Deus autem dat illi corpus sicut vult, et unicuique seminum proprium corpus.

39. Non omnis caro, eadem caro; sed alia quidem hominum, alia vero pecorum, alia volucrum, alia autem piscium.

40. Et corpora caelestia, et corpora terrestria; sed alia quidem caelestium gloria, alia autem terrestrium.

41. Alia claritas solis, alia claritas lunæ, et alia claritas stellarum; stella enim a stella differt in claritate;

42. Sic et resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione, surgit in incorruptione.

43. Seminatur in ignobilitate, surgit in gloria. Seminatur in infirmitate, surgit in virtute.

44. Seminatur corpus animale, surgit corpus spiritale. Si est corpus animale, est et spiritale, sicut scriptum est :

45. *Factus est primus homo Adam in animam viventem; novissimus Adam in spiritum vivificantem.

46. Sed non prius quod spiritale est; sed quod animale, deinde quod spiritale.

47. Primus homo de terra, terrenus; secundus homo de celo, caelestis.

48. Quales terrenus, tales et terreni; et quales caelestis, tales et caelestes.

49. Igitur, sicut portuimus imaginem terreni, portemus et imaginem caelestis.

50. Hoc autem dico, fratres, quia caro et sanguis regnum Dei possidere non possunt, neque corruptio incorruptelam possidebit.

51. Ecce mysterium vobis dico : Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur.

52. In momento, in ictu oculi, in novissima tuba; canet enim tuba, et mortui resurgent incorrupti, et nos immutabimur.

53. Oportet enim corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem.

54. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo, qui scriptus est : *Absorpsit est mors in victoria.

55. Ubi est, mors, victoria tua? ubi est, mors, stimulus tuus?

56. Stimulus autem mortis peccatum est, virtus vero peccati lex.

57. *Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Jesum Christum.

58. Itaque, fratres mei dilecti, stabiles estote, et immobiles; abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.

CAPUT XVI.

Ubi de colligenda pro christianis qui Jerosolyma agebant elemosina hortatus est, commendat eis Timotheum ac Stephanum familiam; deinde salutationes adiungit.

1. De collectis autem, quæ sunt in sanctos, sicut ordinavi Ecclesiis Galatiæ, ita et vos facite.

2. Per unam sablati unusquisque vestrum apud se sejonat, recondens quod ei bene placuerit, ut non, cum veniero, tunc collectæ fiat.

3. Cum autem pressus fuero, quos probaveritis per epistolas, hæc militiam perferre gratiam vestram in Jerusalem.

4. Quod si dignum fuerit ut et ego eam, mecum ibunt.

5. Veniam autem ad vos, cum Macedonia pertransiero, nam Macedoniam pertransibor;

6. Apud vos autem forsitan manebo, vel etiam hiemabo, ut vos me dedicatis quocunque iero.

7. Nolo enim vos modo in transitu videre, spero enim me aliquantulum temporis manere apud vos, si Dominus permiserit.

8. Permanebo enim Ephesi usque ad Pentecosten.

9. Ostium enim mihi apertum est

† I Joan. 5, 5.

magnum, et evidens; et adversari multi.

10. Si autem venerit Timotheus, videte ut sine timore sit apud vos, opus enim Domini operatur, sicut et ego.

11. Ne quis ergo illum spernat; deducite autem illum in pace, ut veniat ad me, expecto enim illum cum fratribus.

12. De Apollo autem fratre, vobis notum facio quoniam multum rogavi eum ut veniret ad vos cum fratribus; et utique non fuit voluntas ut nunc veniret; venit autem cum et vacuum fuerit.

13. Vigilate, state in fide, viriliter agite, et confortamini;

14. Omnia vestra in caritate fiant.

15. Obsecro autem vos, fratres, nostis domum Stephane, et Fortunati, et Achaii; quoniam sunt primitiæ Achæie, et in ministerium sanctorum ordinaverunt seipsos;

16. Ut et vos subditi sitis eorum, et omni cooperanti, et laboranti.

17. Gaudete autem in presentia Stephane, et Fortunati, et Achaii, quoniam id quod vobis deerat ipsi supplerunt;

18. Refecerunt enim et meum spiritum, et vestrum. Cognoscite ergo quod huiusmodi sunt.

19. Salutant vos Ecclesie Asiæ. Salutant vos in Domino multam, Aquila et Priscilla, cum domestica sua Ecclesia; apud quos et hospitor.

20. Salutant vos omnes fratres. Salutate Iulicem in oculo sancto.

21. Salutate mea manu Pauli.

22. Si quis non amat Dominum nostrum Jesum Christum, sit anathema, Maran Atha.

23. Gratia Domini nostri Jesu Christi vobiscum!

24. Caritas mea cum omnibus vobis in Christo Jesu. Amen.

† Col. 1, 18. Apoc. 1, 5.

† I Thess. 4, 15.

† Ps. 109, 1. Hebr. 1, 13 et 10, 13.

† Ps. 8, 8. Hebr. 2, 8.

† Sap. 2, 6. Isa. 22, 13 et 56, 12.

† Gen. 2, 7.

† Osee 13, 14. Hebr. 2, 14.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI

AD CORINTHIOS SECUNDA.

CAPUT I.

Ostendit apostolus ex quantum in Asia ortis adversarialibus creptis sit à Domino, et ut ipse alios consolatoris; deinde manifestans coctis sui ac doctrine sinceritatem, ostendit quod, licet iuxta id quod proposuimus, ad eos non venerit, nulla istius id actum est levitate, asserens firmam esse sum punctionis veritatem.

1. Paulus, apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, et Timotheus frater, Ecclesiae Dei qui est Corinthi, cum omnibus sanctis qui sunt in universa Achaia.

2. Gratia vobis et pax a Deo Patre nostro, et Domino Jesu Christo.

3. Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum, et Deus totius consolatoris.

4. Qui consolatur nos in omni tribulatione nostra, ut possimus in ipsi consolari eos qui in omni pressura sunt, per exhortationem qua exhortamur et ipsi a Deo;

5. Quoniam sicut abundant passiones Christi in nobis, ita et per Christum abundat consolatio nostra.

6. Sive autem tribulamur pro vestra exhortatione et salute; sive consolamur pro vestra consolatione; sive exhortamur pro vestra exhortatione et salute, qui operatur tolerantiam earumdem passionum quas et nos patimur;

7. Ut spes nostra firma sit pro vobis, scientes quod sicut socii passionum estis, sic eritis et consolatio.

8. Non enim volumus ignorare vos, fratres, de tribulatione nostra quae facta

¹ Eph. 1, 2. I. Pet. 1, 8.

est in Asia, quoniam supra modum gravati sumus supra virtutem, ita ut tenderet nos etiam vivere.

9. Sed ipsi in nobismetipsis responsum mortis habuimus, ut non sinimus fidentes in nobis, sed in Deo, qui suscitavit mortuos;

10. Qui de tantis periculis nos eripuit, et eruit; in quem speramus quoniam et adhuc eripiet;

11. Adjuvantibus et vobis in oratione pro nobis, ut ex multarum personarum, eius quae in nobis est donatio, per multos gratiae agatur pro nobis.

12. Nam gloria nostra haec est, testimonium conscientiae nostrae, quod in simplicitate cordis et sinceritate Dei, et non in sapientia carnali, sed in gratia Dei, conversati sumus in hoc mundo, abundantius autem ad vos.

13. Non enim alia scribimus vobis, quam quae legisitis, et cognovistis; spero autem quod usque in finem cognoscetis.

14. Sicut et cognovistis nos ex parte, quod gloria vestra sumus, sicut et vos nostra in die Domini nostri Jesu Christi.

15. Et haec confidentia vobis prius venire ad vos, ut secundam gratiam habere;

16. Et per vos transire in Macedoniam, et iterum a Macedonia venire ad vos, et a vobis deduci in Judaeam.

17. Cum ergo hoc voluissem, nunquid levitate usus sum? Aut quae cogito, secundum carnem cogito, ut sit apud me est et vos?

18. Fidelis autem Deus, quia sermo noster, qui factus apud vos, non est in illo est et vos.

19. Dei enim Filius, Jesus Christus,

qui in vobis per nos praedicatus est, per me, et Silvanum, et Timotheum, non factus est et vos; sed est in illo fuit.

20. Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo est; ideo et per ipsum spero Deo ad gloriam nostram.

21. Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, et qui unxit nos, Deus;

22. Qui et signavit nos, et dedit pignus Spiritus in cordibus nostris.

23. Ego autem testem Deum invoco in animam meam, quod parcos vobis, non nisi ultra Corinthum; non quia dominumur fidei vestrae, sed adjucores sumus gaudii vestri, nam fide statis.

CAPUT II.

Ostendit se ad ipsos non venisse ne majoris esset causa tristitia, exhortans ut fortior illam recipiant in gratiam; simul insinuat se magno quidem labore, magnoque etiam fructu, praedicavisse, licet praedicationis suae fragrantia quibusdam mortis odore fuerit.

1. Statio autem hoc ipsum apud me, soleram in tristitia venire ad vos.

2. Si enim ego contristo vos, et quis est, qui me laetificet, nisi qui contristatur ex me?

3. Et hoc ipsum scripsi vobis, ut non cum venero, tristitiam super tristitiam habeamus, de quibus oportuerat me gaudere; confidens in omnibus vobis, quia meum gaudium omnium vestrum est.

4. Nam ex multa tribulatione et angustia cordis scripsi vobis per multas lacrymas; non ut contristemini, sed ut sciatis quam caritatem habeam abundantiam in vobis.

5. Si quis autem contristavit, non me contristavit, sed ex parte, et non omnem omnium vos.

6. Sufficient illi qui ejusmodi est, obprobatio haec quae fit a pluribus;

7. Ita ut e contrario magis donetis, et consolamini, ne forte abundantiori tristitia absorbeat qui ejusmodi est.

8. Propter quod obscuro vos ut confirmetis in illam caritatem.

9. Ideo enim et scripsi, ut cognoscere experimentum vestrum, an in omnibus obedientes sitis.

10. Cui autem aliquid donastis, et ego; nam et ego quod donavi, si quid donavi, propter vos in persona Christi.

11. Ut non circumveniamur a Satana; non enim ignoramus cogitationes ejus.

12. Cum venissem autem Troadem propter Evangelium Christi, et ostium mihi apertum esset in Domino.

13. Non habui requiem spiritui meo, eo quod non invenirem Titum, fratrem meum; sed valefaciens eis, profectus sum in Macedoniam.

14. Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu, et odorem mortis suae manifestat per nos in omni loco;

15. Quia Christi bonus odor sumus Deo, in illis qui salvi fiunt, et in illis qui perunt;

16. Aliis quidem odor mortis in mentem; aliis autem odor vite in vitam. Et ad haec quis tam idoneus?

17. Non enim sanus sicut plerumque, adulterans verbum Dei; sed ex sinceritate, sed sicut Deo, coram Deo, in Christo loquimur.

CAPUT III.

Non eget apostolus hominum commendatione, cum fractus sine eam praedicationis commendat; multo enim majori in honore esse debet ministeri novi testamenti, se ipso quam veteris testamenti ac litterae; et quod Judaei velamini adhaec habebant super eos sum in Iactatione Scripturarum, quod facta in Christum salutaris.

1. Incipimus iterum nosmetipsos commendare? aut nunquid agimus (sicut quidam) commendatitia epistolis ad vos, aut ex vobis?

2. Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quae sicut et legitur ab omnibus hominibus;

3. Manifestati quod epistola estis Christi, ministrata a nobis, et scripta non in atramento, sed spiritu Dei vivi; non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.

4. Fiduciam autem talem habemus per Christum ad Deum;

5. Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis; sed sufficientia nostra est Deo est;

6. Qui et idoneos nos fecit ministros novi testamenti, non littera, sed spiritu; littera enim occidit, spiritus autem vivificat.

7. Quod si ministratio mortis, litteris deformati in lapidibus, fuit in gloria, ita ut non possent intendere filii Israel in faciem Moysi, propter gloriam vultus ejus, quae evacuatur;

8. Quomodo non magis ministratio spiritus erit in gloria?

9. Nam si ministratio damnationis gloria est, multo magis abundat ministratio iustitie in gloria.

10. Nam nos glorificamur est, quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam.

11. Si enim quod evacuat pro gloriam est, multo magis quod manet, in gloria est.

12. Habentes igitur talem spem, multa fiducia utimur;

13. Et non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, ut non intenderet filii Israel in faciem eius, quod evacuat;

14. Sed obtulit sicut sensus eorum; usque in hodiernum enim diem idipsum velamen in lectione veteris Testamenti manet non revelatum (quoniam in Christo evacuat).

15. Sed usque in hodiernum diem, cum legitur Moyses, velamen positum est super cor eorum;

16. Num autem conversus fuerit ad omnium, auferetur velamen.

17. Dominus autem Spiritus est; ubi autem Spiritus Domini, ibi libertas.

18. Nos vero omnes revelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur, a claritate in claritate, tanquam a Domini Spiritu.

CAPUT IV.

Quod sincera apostolorum predicatione verbum Dei omnibus manifestum est, preterquam illis quorum mentes exerceat auti; quod multa adversa patiantur apostoli, nunquam tamen succumbant; momentanea autem tribulatio parvi magnam eternamque gloriam.

1. Ideo habentes administrationem iuxta quod misericordiam consecuti sumus, non declinamus;

2. Sed abdicamus occulta decoloris, non ambulantes in astutia, neque adulatorias verbum Dei; sed in manifestatione veritatis commendantes nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum coram Deo.

3. Quod si etiam, apertum est Evangelium nostrum, in illis qui pereunt est apertum;

4. In quibus Deus hujus seculi excu-

Rod. 34, 23

avit mentes infidelium, ut non fulgeat illis illuminatio Evangelii glorie Christi, qui est imago Dei.

5. Non enim nosmetipsos predicamus, sed Jesum Christum, Dominum nostrum; nos autem servos vestros per Jesum.

6. Quoniam Deus, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientie claritatis Dei, in facie Christi Jesu.

7. Habemus autem thesaurum istum in vasculis fictilibus, ut sublimitas sit virtutis Dei, et non ex nobis.

8. In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur; aperiuntur, sed non destituuntur;

9. Persecutionem patimur, sed non derelinquimus; declinamus, sed non perimus;

10. Semper mortificationem Jesu in corpore nostro circumferentes, ut et vita Jesu manifestetur in corporibus nostris.

11. Semper enim nos, qui vivimus, in mortem tradimus propter Jesum, ut et vita Jesu manifestetur in carne nostra mortali.

12. Ergo mors in nobis operatur, vita autem in vobis.

13. Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credi, propter quod locutus sum; et nos credimus, propter quod et loquimur.

14. Scientes quoniam qui suscitavit Jesum, et nos cum Jesu suscitabit, et constituat vobiscum.

15. Omnia enim propter vos, ut gratia abundans, per multos in gratiarum actione, abundet in gloriam Dei.

16. Propter quod non declinamus; sed licet in qui fortis est, noster homo corumpatur, tamen in qui iustus est renovatur de die in diem;

17. Id enim, quod in presenti est momentaneum et leve tribulationis nostre, supra modum in sublimitate eternam glorie pondus operatur in nobis;

18. Non contemplantibus nobis qui videntur, sed que non videntur; qui enim videntur, temporalia sunt, que autem non videntur, eterna sunt.

CAPUT V.

Et certa spe futuram gloriam desiderant apostoli absolvi a corpore, cum aliter ea frui non

Joan. 4, 24.

possat; semper autem cupientes Christo, quantum iusto iudici placere, dant suis discipulis occasionem de ipsis gloriam eorum adversariis; et legatione pro Christo fungentes, de ipsum quidem Christum, quem predicant, et cuius nomine reconciliatus est Deus mandata, jam secundum carnem convenerunt.

1. Scimus enim quoniam si terrestris domus nostra huius habitationis dissolvatur, quod adificationem ex Deo habemus, domum non manufactam, eternam in caelis.

2. Nam et in hoc ingenuissimus, habitationem nostram, que de celo est, superindui cupientes;

3. Si tamen vestiti, non nudi inveniamur.

4. Nam et qui sumus in hoc tabernaculo, ingenuissimus gravati, eo quod nullum exspoliari, sed supervestiri, ut absorbeat quod mortale est a vita.

5. Qui autem efficit nos in hoc ipsum, Deus, qui dedit nobis pignus spiritus.

6. Audentes igitur semper, scientes quoniam dum sumus in corpore, peregrinamur a Domino

7. (Per fidem enim ambulamus, et non per speciem);

8. Audemus autem, et bonam voluntatem habemus magis peregrinari a corpore, et presentes esse ad Dominum.

9. Et ideo contendimus, sive absentes, sive presentes, placere illi.

10. Omnia enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.

11. Scientes ergo timentur Domini, hominibus subdentes; Deo autem manifesti sumus; aperto autem et in conscientiis vestris manifestos nos esse.

12. Non iterum commendamus nos vobis, sed occasionem damus vobis gloriam pro nobis, ut habeatis ad eos qui in facie gloriantur, et non in corde.

13. Sive enim mente excodimus, Deo; sive sobrii sumus, vobis;

14. Caritas enim Christi urget nos; stimulantem hoc, quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sumus;

15. Et pro omnibus mortuus est Chris-

1 Apoc. 16, 15.

2 Rom. 14, 10.

3 Isa. 42, 19. Apoc. 5

tus, ut et qui vivunt, jam non sibi vivunt, sed ei qui pro ipsis mortuus est et resurrexit.

16. Inque nos ex hoc neminem novimus secundum carnem. Et si cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc jam non novimus.

17. Si qua ergo in Christo nova creatura, vetera transierunt: ecce facta sunt omnia nova.

18. Omnia autem et Deo qui nos reconciliavit sibi per Christum, et dedit nobis ministerium reconciliationis.

19. Quoniam quidem Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum; et posuit in nobis verbum reconciliationis.

20. Pro Christo ergo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos; obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.

21. Eum qui nos noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeretur iustitia Dei in ipso.

CAPUT VI.

Exhortatur ne acceptam negligant gratiam, ostendens quantum laboraverit ut procedam se Dei ministerium exhiberet, et admonet ad convicti et consortio infidelium separaretur.

1. Advantages autem exhortantur, ne in vacuum gratiam Dei recipiant.

2. Ait enim: Tempore accepto exaudivi te, et in die salutis adjuvi te. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.

3. Nemo dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum;

4. Sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis;

5. In plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis;

6. In castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu sancto, in caritate non ficta;

7. In verbo veritatis, in virtute Dei, per arma iustitie a dextris, et a sinistris;

8. Per gloriam, et ignobilitatem.

1 Isa. 49, 8.

2 1 Cor. 10, 22.

3 1 Cor. 4, 1.

infamiam, et bonam famam; ut seductores, et veraces; sicut qui ignoti, et cogniti;

9. Quasi morientes, et ecce vivimus; et castigati, et non mortificati;

10. Quasi tristes, semper autem gaudentes; sicut egentes, multos autem locupletantes; tanquam nihil habentes, et omnia possidentes.

11. Os nostrum patet ad vos, o Corinthii! cor nostrum dilatatum est.

12. Non angusti sumini in vobis, angusti sumini autem in visceribus vestris;

13. Eandem autem habentes remunerationem, tanquam filiis dico, dilatamini et vos.

14. Nolite inquam decere cum infidelibus; que enim participatio iustitie cum iniquitate? Aut que societas luci ad tenebras?

15. Quae autem conventio Christi ad Sella? Aut que pars fidei cum infideli?

16. Qui autem consensus templo Dei cum idolis? Vos enim estis templum Dei vivi, sicut dicit Deus: ¹ Quoniam inhabitabo in illis, et inambulabo inter eos; et ero illorum Deus, et ipsi erunt mihi populus.

17. ² Propter quod exite de medio eorum, et separamini, dicit Dominus, et immundum ne tetigeritis;

18. Et ego recipiam vos; ³ et ero vobis in patrem, et vos eritis mihi in filios et filias, dicit Dominus omnipotens.

CAPUT VII.

Ostendit apostolus quantum amore Corinthios prosecutus, et quantum de correcta ipsorum vita in magnis sanis tribulationibus gaudium accepit, quantumque bonum peperit tristitia quam ex sua accepisset epistola.

1. Haec ergo habentes promissiones, carissimi, mundum nos ab omni inquinamento carnis et spiritus, periclitans sanctificationem in timore Dei.

2. Capite nos, neminem lesimus, neminem corrupimus, neminem circumvenimus.

3. Non ad condemnationem vestram dico, praediximus enim quod in cordibus nostris estis, ad commoriendum et ad vivendum.

4. Multa mihi fiducia est apud vos,

¹ I Cor. 3, 16-17 et ² 13.

² Lev. 26, 12.

³ Isa. 52, 11.

multa mihi gloriatio pro vobis; repletus sum consolacione; superabundo gaudio in omni tribulatione nostra.

5. Nam et cum venissemus in Macedoniam, nullam requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus: foris pugnas, intus timores.

6. Sed qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus in adverso Titii.

7. Non solum autem in adventu ejus, sed etiam in consolacione, qua consolatus est in vobis; referens nobis vestram desiderium, vestrum fletum, vestram consolationem pro me; ita ut magis gaudeam.

8. Quoniam etsi contristari vos in epistola, non me poenitet, etsi poenitere, videns quod epistola illa (etsi ad horam) vos contristavit.

9. Nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad poenitentiam. Contristati enim estis secundum Deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex vobis.

10. ¹ Quae enim secundum Deum tristitia est, poenitentiam in salutem stabiliter operatur; seculi autem tristitia mortem operatur.

11. Ecce enim hoc ipsum, secundum Deum contristari vos, quantum in vobis operatur sollicitudinem; sed defensionem, sed indignationem, sed timorem, sed desiderium, sed emulationem, sed vindictam. In omnibus exhibuistis vos incontaminatos esse negotio.

12. Igitur, etsi scripsi vobis, non propter eum qui fecit injuriam, nec propter eum qui passus est; sed ad manifestandam sollicitudinem nostram, quam habemus pro vobis.

13. Coram Deo; ideo consolati sumus; in consolacione autem nostra, abundantius magis gavisi sumus super gaudio Titii, quia refectus est spiritus ejus ab omnibus vobis;

14. Et si quid apud illum de vobis gloriatus sum, non sum confusus; sed sicut omnia vobis in veritate locuti sumus, ita et gloriatio nostra, qui fuit ad Titum, veritas facta est.

15. Et viscera ejus abundantius in vobis sunt, reminiscens omnium vestrum obedientiam, quomodo cum timore et tremore excepistis litteram.

¹ Jer. 21, 9.

² I Pet. 2, 12.

16. Gaudeo quod in omnibus confido in vobis.

CAPUT VIII.

Bortatur nos ad eleemosynam pauperibus qui Jerusalem agerant prompto animo tribuendum, ita Macedonum commendationes, tum Christi exemplo; admonens ut quod iudicium facere proponerant, id nunc pro casuque facilitate presentet; et ministros collaudat quos ad eam mitti colligendam.

1. Notam autem facimus vobis, fratres, gratiam Dei, quae data est in Ecclesiis Macedonias;

2. Quod in multo experimento tribulationis, abundantia gaudii ipsorum fuit, et altissima paupertas eorum abundavit in divitiis simplicitatis eorum;

3. Quia secundum virtutum testimonium illis reddo, et supra virtutum voluntarii fuerunt;

4. Cum multa exhortatione obsecrantes nos gratiam, et communicationem ministerii, quod fit in sanctos.

5. Et non sicut speravimus, sed semetipsos dederunt primum Domino, deinde nobis pro voluntatem Dei;

6. Ita ut rogarem Titum, ut quemadmodum cepit, ita et perficiat in vobis etiam gratiam istam;

7. Sed sicut in omnibus abundantia fide, et sermone, et scientia, et omni sollicitudine, insuper et caritate vestra in nos, et et in hac gratia abundetis.

8. Non quasi imperans dico, sed per album sollicitudinem, etiam vestrae caritatis ingenium bonum comprobans.

9. Scitis enim gratiam Domini nostri Jesu Christi, quoniam propter vos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia vos divites essetis.

10. Et consilium in hoc do, hoc enim vobis utile est, qui non solum facere, sed et velle copistis ab anno priore.

11. Nunc vero et facto pericite, ut quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit et perficiendi ex eo quod habetis.

12. Si enim voluntas prompta est, secundum id quod habet, accepta est, non secundum id quod non habet.

13. Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio, sed ex aequalitate.

14. In presentem tempore vestra abund-

¹ Erod. 16, 13.

tantia illorum inopia supplet, ut et illorum abundantia vestra inopia sit supplementum, ut fiat aequalitas, sicut scriptum est:

15. ¹ Qui multum, non abundavit; et qui modicum, non minoravit.

16. Gratias autem Deo, qui dedit eandem sollicitudinem pro vobis in corde Titii.

17. Quoniam exhortationem quidem susceperit; sed cum sollicitus esset, sua voluntate profectus est ad vos.

18. Misimus etiam cum illo fratrem, cuius laus est in Evangelio pro omnibus Ecclesiis;

19. Non solum autem, sed et ordinatus est ab Ecclesiis comes peregrinationis nostrae, in hanc gratiam quam ministratur a nobis ad Domini gloriam, et destinatum voluntatem nostram;

20. Devotus hoc, ne quis nos vituperet in hac plenitudine, quem ministratur a nobis.

21. ² Providemus enim bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus.

22. Misimus autem cum illis et fratrem nostrum, quem probavimus in multis saepe sollicitum esse, nunc autem multo sollicitiorem; confidentia multa in vos.

23. Sive pro Tito, qui est socius meus, et in vos adiutor, sive fratres nostri, apostoli Ecclesiarum, gloria Christi.

24. Ostensionem ergo, quae est caritatis vestrae, et nostro gloriae pro vobis, in illos ostendite in faciem Ecclesiarum.

CAPUT IX.

Prosequitur hortando ad eleemosynam prompte et abundantem tribuendam; admonens ne ex hoc inopia mutentur, sed divinae fidei providentia; variorum recenset illius eleemosynae fructus.

1. Nam de ministerio, quod fit in sanctos, ex abundantem est mihi scribere vobis.

2. Scio enim promptum animus vestrum; pro quo de vobis gloriae apud Macedones, quoniam et Achaia parata est ab anno praeterito; et vestra emulatio provocavit plurimos.

3. Misi autem fratrem, ut ne quod gloriamur de vobis, evadatur in hac parte, ut quemadmodum dixi parati sitis;

¹ Rom. 12, 17.

4. Ne cum venerit Macedonia, mecum, et invenierit vos imparatos, erubescamus nos (ut non dicamus vos) in hac substantia.

5. Necessarium ergo excusavi rogare fratres, ut praeveniant ad vos, et praeprae repressissam benedictionem hanc partam esse, sic quasi benedictionem, non tanquam avaritiam.

6. Hoc autem dico: Qui parce seminat, parce et metet; et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet.

7. Unusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate; hilarem enim datorum diligit Deus.

8. Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis, ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum.

9. Sicut scriptum est: "Dispersit, dedit pauperibus; iustitia eius namque in saecula saeculi.

10. Qui autem administrat semen seminavit, et panem ad manducandum prestabit, et multiplicabit frumen vestrum, et augebit incrementa frugum iustitiae vestrae.

11. Ut in omnibus locupletati abundetis in omni simplicitate, quae operatur per nos gratiarum actionem Deo.

12. Quoniam ministerium huius officii, non solum supplet ea quae desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino.

13. Per prohibitionem ministerii huius, glorificantes Deum in obedientia confessionis vestrae, in Evangelium Christi, et simplicitate communicationis in illos, et in omnes;

14. Et in ipsorum observatione re vobis, desiderantium vos propter eminentem gratiam Dei in vobis.

15. Gratias Deo super inenarrabili dono eius.

CAPUT X.

Incipit suam aperire potestatem, et exantillat pro Christo labores, propter pseudopapistas, qui ipsum deprimentes et abjectum praeedicantes, fructum praedicationis eius impediant.

1. Ipse autem ego Paulus obsecro vos,

¹ Roeth. 20, 11.

² Ps. 111, 9.

per mansuetudinem et modestiam Christi, qui in facie quidem humilis sum inter vos; absens autem confido in vobis.

2. Rogo autem vos ne pressum, audendum, per eam confidentiam qua existimor audere, in quosdam, qui arbitrantur nos tanquam secundum carnem ambulantes.

3. In carne enim ambulantes, non secundum carnem militamus.

4. Nam arma militum nostrae non carnalia sunt, sed potentia Deo ad destructionem munitionum; consilia destruentis.

5. Et omniom altitudinem extolentem se adversus scientiam Dei; et in captivitate redigentes omnem intellectum in obsequium Christi;

6. Et in prompta habentes ulcisci omnem inobedientiam, cum impleta fuerit vestra obedientia.

7. Quae secundum faciem sunt, videte. Si quis condidit sibi Christi se esse, hoc cogitet iterum apud se, quis sicut ipse Christi est, ita et nos.

8. Nam, et si amplius aliquid gloriosius fuero de potestate nostra quam dedit nobis Dominus in edificationem, et non in destructionem vestram, non erubescam.

9. Ut autem non existimer tanquam terrere vos per epistolas,

10. Quoniam quidem epistolae, inquam, graves sunt et fortes; praesentia autem corporis infirma, et sermo contemptibilis;

11. Hoc cogitet qui eiusmodi est, quia quales sumus verbo per epistolas absentes, tales et praesentes in facto.

12. Non enim audeamus inserere, aut comparare nos quibusdam, qui seipso commendant; sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, et comparantes nosmetipsos nobis.

13. Nos autem non in immensum gloriamur, sed secundum mensuram regulae, quae mensus est nobis Deus, mensuram pertransgredi usque ad vos.

14. Non enim quasi non pertinentes ad vos, superextendimus nos; usque ad vos enim pervenimus in Evangelio Christi.

15. Non in immensum gloriantes in alienis laboribus; spem autem habentes crescentis fidei vestrae, in vobis magni-

¹ Eoh. 4, 7.

ficari secundum regulam nostram in abundantiam.

16. Etiam in illa, quae ultra vos sunt, evangelizare, non in aliena regula in iis quae praeparata sunt gloriosi.

17. Qui autem gloriorur, in Domino gloriatur.

18. Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est; sed quem Deus commendat.

CAPUT XI.

Propter pseudopapistas pervertentes Pauli praedicationem metasas Corinthios extendit quare nobis subsidii ab eis acciperit; deinde ut ostendat plus fidei suis retribuendum esse quam illis, sua recenset economia; et primum adversa quae perpassus est, praedicando Christi fidem, et labores ac sollicitudinem.

1. Utinam sustineretis modicum quid insipientiae meae! sed et supportate me.

2. Amulor enim vos Dei emulatione, despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo.

3. Timeo autem, ne sicut serpens heram seducit astutia sua, ita corruptumur sensus vestri, et excidant a simplicitate quae est in Christo.

4. Nam si is qui venit, alium Christum praedicat, quem non praedicavi; aut alium spiritum accipitis, quem non accipistis; aut aliud Evangelium, quod non recipiatis, recte paterimini.

5. Existimo enim nihil me minus fecisse a magnis apostolis.

6. Nam etsi imperitus sermone, sed non scientia; in omnibus autem manifestati sumus vobis.

7. Aut nunquid peccatum feci, me ipsum humilians, ut vos exaltarem? quoniam gratis Evangelium Dei evangelizavi vobis.

8. Alias Ecclesiam exspoliavi, accipiens stipendium ad ministerium vestrum.

9. Et cum essem apud vos, et egerem, nulli onerosus fui; nam quod mihi deerat supplererunt fratres qui venerunt a Macedonia; et in omnibus sine onere me vobis servavi, et servabo.

10. Est veritas Christi in me, quoniam hac glorioso non infringetur in me in regionibus Aethiopiae.

11. Quare? Quia non diligo vos? Deus scit.

12. Quod autem facio, et faciam, ut amputem occasionem eorum qui volunt occasionem, ut in quo gloriantur, inveniantur sicut et nos.

13. Nam ejusmodi pseudopapostoli, sunt operarii subdoli, transfigurantes se in apostolos Christi.

14. Et non mirum, ipse enim Satanas transfiguratur se in angelum lucis.

15. Non est ergo magnum, si ministri ejus transfiguretur velut ministri iustitiae; quorum falsis erit secundum opera ipsorum.

16. Iterum dico (ne quis me putet insipientem accipite me, ut et ego modicum quid glorior).

17. Quod loquor, non loquor secundum Deum, sed quasi in insipientia, in hac substantia glorior.

18. Quoniam multi gloriantur secundum carnem, et ego glorior.

19. Libenter enim suffertis insipientes, cum aliis ipsi sapientes.

20. Sustinetis enim si quis vos in servitium redigit, si quis devorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem vos credit.

21. Secundum ignobilitatem dico, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte. In quo quis audeat (in insipientia dico), audeo et ego.

22. Hebraei sunt, et ego. Israelitae sunt, et ego. Semen Abraham sunt, et ego.

23. Ministri Christi sunt (ut minus sapienti dico), plus ego; in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter.

24. A Iudeis quinquies, a quadrageimas, una manus, accepti.

25. Ter virgis coesus sum, semel lapidatus sum, iter naufragium feci, nocte et die in profundo maris fui;

26. In itineribus saepe, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus.

27. In labore et aegritudine, in vigiliis

¹ Act. 16, 22.

² Act. 14, 18.

³ Act. 27, 41.

¹ Jer. 9, 22. I Cor. 1, 31.

² Gen. 3, 4.

³ Deut. 25, 3.

multis, in fame et siti, in jejuniis multis, in frigore et nuditate.

28. Præter illa quæ extrinsecus sunt, instantia meæ quotidianæ, sollicitudo omnium Ecclesiarum.

29. Quis infirmatur, et ego non infirmor? quis scandalizatur, et ego non uror?

30. Si gloriari oportet, quam infirmitatis meæ sunt gloriari.

31. Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui est benedictus in secula, scit quod non mentor.

32. Damasci prepositus gentis Aretæ regis custodiebat civitatem Damascenorum et me comprehendere;

33. Et per fenestram in sporta dimissus sum per murum, et sic efferi manus ejus.

CAPUT XII.

Narrat facta sibi ante annos xvi divinas visiones, et de facto sibi carnis stimulo, ostendens se ab eis compulsus ut se laudaret, cum ab illis potius debuisset commendari propter accepta a seipso beneficia, pro quorum salute adhuc immolari paratus est, sed misit se ad nos veniens invenit aliquos discipulis aliisque vitis adhuc involutos.

1. Si gloriari oportet non expedit quædam, veniant autem ad visiones et revelationes Domini.

2. Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim (sive in corpore, nescio, sive extra corpus, nescio, deus scit), raptum hujusmodi usque ad tertium cælum;

3. Et scio hujusmodi hominem (sive in corpore, sive extra corpus, nescio, deus scit);

4. Quoniam raptus est in Paradisum, et audivit arcana verba, que non licet homini loqui.

5. Pro hujusmodi gloriabor; pro me autem nihil gloriabor nisi in infirmitatibus meis.

6. Nam, et si volero gloriari, non ero insipiens, veritatem enim dicam; parco autem, ne quis me existimet supra id quod videt in me, aut aliquid addidit ex me.

7. Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus Satane, qui me colaphizat.

8. Propter quod ter Dominum rogavi, ut discerneret a me;

1 Act. 9, 24.

9. Et dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate periclitatur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi.

10. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo; cum enim infirmor, tunc potens sum.

11. Factus sum insipiens, vos me cogitatis. Ego enim a vobis debui commendari, nihil enim minus fui ab illis qui sunt supra modum apostoli, tamen nihil sum.

12. Signa tamen apostolatus mei facta sunt super vos, in omni patientia, in signis, et prodigiis, et virtutibus.

13. Quid est enim, quod minus habuistis præ ceteris Ecclesiis, nisi quod ego ipse non gravavi vos? Donate mihi hanc injuriam.

14. Ecce tertio hæc paratus sum venire ad vos, et non ero gravis vobis. Non enim quero que vestra sunt, sed vos, nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis.

15. Ego autem libentissime impendam, et superimpendam ipse pro animabus vestris, licet plus vos diligens, minus diligar.

16. Sed esto, ego vos non gravavi, sed cum essem astutus, dolo vos cepi.

17. Numquid per aliquem eorum quos misi ad vos, circumveni vos?

18. Rogavi Titum, et misi cum illo fratrem. Numquid Titus vos circumvenit? nonne eodem spiritu ambulavimus? nonne fidei vestigiis?

19. Olim putatis quod excusemus nos apud vos? Coram Deo in Christo loquimur; omnia autem, carissimi, propter edificationem vestram.

20. Timeo enim, ne forte cum venero, non quales volo, inveniam vos; et ego inveniar a vobis, quaten non vultis: me forte contentiones, emulationes, animositates, dissensiones, detractiones, susurationes, inflationes, seditiones sint inter vos;

21. Ne iterum cum venero, humiliet me Deus apud vos, et loquamur multos ex illis qui ante peccaverunt, et non egerunt penitentiam super immunditia, et fornicatione, et impudicitia, quam gesserunt.

2 Act. 9, 4.

CAPUT XIII.

Committitur eis qui peccaverunt, quos ad penitentiam provocat, ne ad ipsos veniens cogatur severe eos castigare data a Christo mihi potestate, cujus virtutem merito debeant in seipsis agnoscere, addique generalem exhortationem, et salutationem.

1. Ecce tertio hæc venio ad vos; in ere duorum vel trium testium stabit omne verbum.

2. Prædixi, et prædico, ut presens, et nunc absens, illis qui ante peccaverunt, et ceteris omnibus, quoniam si venero iterum, non parcam.

3. An experimentum quaeritis ejus, qui in me loquitur Christus, et in vobis non infirmatur, sed potens est in vobis?

4. Nam etsi crucifixus est in infirmitate, sed vivit ex virtute Dei. Nam et in infirmitate sumus in illo, sed vivemus cum eo ex virtute Dei in vobis.

5. Vosmetipsos tantato si estis in fide; ipsi vos probate. An non cognoscitis

1 Deut. 19, 15. Matth. 18, 16. Joan. 8, 17. Hebr. 10, 29.

vosmetipsos, quia Christus Jesus in vobis est? nisi forte reprobi estis.

6. Spero autem quod cognoscitis, quia nos non sumus reprobi.

7. Oramus autem Deum ut nihil mali faciatis, non ut nos probati appareamus, sed ut vos quod bonum est faciatis, nos autem ut reprobi simus.

8. Non enim possumus aliquid adversus veritatem, sed pro veritate.

9. Gaudemus enim, quoniam nos infirmus sumus, vos autem potentes estis; hoc et oramus vestram consumptionem.

10. Ideo hæc absens scribo, ut non presens durius agam, secundum potestatem quam Dominus dedit mihi in seditionem, et non in destructionem.

11. De cetero, fratres, gaudete, perfecti estote; exhortamini, idem sapite; pacem habete, et Deus pacis et dilectionis erit vobiscum.

12. Salutate invicem in osculo sancto. Salutate vos omnes sancti.

13. Gratia Domini nostri Jesu Christi, et caritas Dei, et communicatio sancti Spiritus sit cum omnibus vobis! Amen.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI
AD GALATAS.

CAPUT I.

Reprehendit Galatas apostolos quod adhaec se permiserint a veritate quam a ipso acceperant, cum sola hæc tenuerit sit, eamque non an homine, sed per Christi revelationem ipse didicerit, et tanta solertia postea illam doceret, quanta ipsam antea impugnavat; adde quomodo ipsum Deus ad evangelizandum segregaverit.

1. Paulus apostolus, non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum

Christum, et Deum Patrem, qui suscitavit eum a mortuis;

2. Et qui mecum sunt omnes fratres, Ecclesiis Galatia.

3. Gratia vobis et pax a Deo Patre, et Domino nostro Jesu Christo,

4. Qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, ut eriperet nos de presenti seculo nequam, secundum voluntatum Dei et Patris nostri,

5. Cui est gloria in secula seculorum. Amen.

18. Nam si ex lege hereditas, jam non ex promissione. Abraham autem per reprobationem donavit Deum.

19. Quid igitur lex? Propter transgressiones posita est, donec veniret semen, cui promissum, ordinata per angelos in manu mediatoris.

20. Mediator autem unus non est; Deus autem unus est.

21. Lex ergo adversus promissa Dei? Absit. Si enim data esset lex, quae possit vivificare, vere ex lege esset iustitia.

22. Sed iustitiam quidem ignorantes Deum, illi qui natura non sunt dei serviebant.

23. Nunc autem cum cognoveritis Deum, imo cogniti sitis a Deo, quomodo convertimini iterum ad infirma et aegena elementa, quibus denovo servire vultis?

24. Dies observatis, et mensus, et tempora, et annos.

25. Timeo vos, ne forte sine causa laboraverim in vobis.

26. Estote sicut ego, quia et ego sicut vos. Fratres, obsecro vos. Nihil me lassissis.

27. Scitis autem quis per infirmitatem carnis evangelizavi vobis iam pridem; et tentationem vestram in carne mea.

28. Non speravistis, neque respovistis; sed sicut angelum Dei excepistis me, sicut Christum Jesum.

29. Ubi est ergo beatitudo vestra? Testimoniam enim perhibebis vobis, quia, si fieri posset, oculos vestros emissedis, et dedissetis mihi.

30. Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis?

31. Amantior vos non bene; sed excendere vos voluit, ut illos emulamin.

32. Bonum autem emulamini in bono semper, et non tantum cum praesens sum apud vos.

33. Filii mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis;

34. Vellem autem esse apud vos modo, et mutare vocem meam, quoniam confunder in vobis.

35. Dicite mihi, qui sub lege vultis esse: Legem non legistis?

36. Scriptum est enim: Quoniam Abraham dico filios habuit, unum de ancilla, et unum de libera.

37. Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est; qui autem de libera, per reprobationem.

38. Quae sunt per allegoriam dicta; haec enim sunt duo testamenta; unum quidem in monte Sina, in servitutem generans, quae est Agar;

5. Ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperent.

6. Quoniam autem estis filii, misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem: Abba, Pater.

7. Itaque jam non est servus, sed filius. Quod si filius, et heres per Deum.

8. Sed tunc quidem ignorantes Deum, illi qui natura non sunt dei serviebant.

9. Nunc autem cum cognoveritis Deum, imo cogniti sitis a Deo, quomodo convertimini iterum ad infirma et aegena elementa, quibus denovo servire vultis?

10. Dies observatis, et mensus, et tempora, et annos.

11. Timeo vos, ne forte sine causa laboraverim in vobis.

12. Estote sicut ego, quia et ego sicut vos. Fratres, obsecro vos. Nihil me lassissis.

13. Scitis autem quis per infirmitatem carnis evangelizavi vobis iam pridem; et tentationem vestram in carne mea.

14. Non speravistis, neque respovistis; sed sicut angelum Dei excepistis me, sicut Christum Jesum.

15. Ubi est ergo beatitudo vestra? Testimoniam enim perhibebis vobis, quia, si fieri posset, oculos vestros emissedis, et dedissetis mihi.

16. Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis?

17. Amantior vos non bene; sed excendere vos voluit, ut illos emulamin.

18. Bonum autem emulamini in bono semper, et non tantum cum praesens sum apud vos.

19. Filii mei, quos iterum parturio, donec formetur Christus in vobis;

20. Vellem autem esse apud vos modo, et mutare vocem meam, quoniam confunder in vobis.

21. Dicite mihi, qui sub lege vultis esse: Legem non legistis?

22. Scriptum est enim: Quoniam Abraham dico filios habuit, unum de ancilla, et unum de libera.

23. Sed qui de ancilla, secundum carnem natus est; qui autem de libera, per reprobationem.

24. Quae sunt per allegoriam dicta; haec enim sunt duo testamenta; unum quidem in monte Sina, in servitutem generans, quae est Agar;

25. Sina enim mons est in Arabia, qui conjunctus est ei quae nunc est Ierusalem, et servit cum filiis suis;

26. Illa autem quam sursum est Ierusalem, libera est; quae est mater nostra.

27. Scriptum est enim: 'Lactare, et clamate, quae non parit; erumpite, et statera, quae non parturit, quia multi filii deserunt, magis quam ejus quae habet virum.

28. Nos autem, fratres, secundum Isaac promissionis filii sumus.

29. Sed quomodo tunc in qui secundum carnem natus fuerat, persequabatur eum qui secundum spiritum, ita et nunc.

30. Sed quid dicit Scriptura? 'Effice ancillam, et filium ejus non enim heres erit filius ancillae cum filio liberae.

31. Itaque, fratres, non sumus ancillae filii, sed liberae, quae libertatem Christus nos liberavit.

CAPUT V.

Qui legis operibus justificari cupit, expers est fructus Christi, in quo nec prodest circumcisio nec praeparatio, sed fides viva; hortatur ergo ut caveat a sacerdotibus, studentibus, quae sentus ditionis; caro aalem semper repugnans spiritui trahit ad carnis opera, quae separant a regno colorum; spiritus autem addit fructus quibus illud consequatur, etiam si legis opera non prestemus.

1. State, et nolite iterum iugo servitutis contineri.

2. Ecce ego Paulus dico vobis, quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit.

3. Testificor autem rursus omni homini circumcidenti se, quoniam debitor est universe legis faciendae.

4. Evacuati estis a Christo, qui in lege justificamini, a gratia excidistis.

5. Nos enim Spiritu ex fide, spem justitiae expectamus.

6. Nam in Christo Jesu, neque circumcisio aliquid valet, neque praeparatum, sed fides quam per caritatem operatur.

7. Currelatis bene; quos vis impedivi veritati non obedire?

8. Persuasio haec non est ex eo qui vocat vos.

9. Medicam fermentum totam massam corrumpit.

10. Ego confido in vobis in Domino, quod nihil aliud sperabitis; qui autem contrahat vos potest iudicium, quicumque est ille.

11. Ego autem, fratres, si circumcisioem adhuc praedico, quod adhuc persecutionem patior? Ergo evacuatim est scandalum crucis.

12. Utinam et abscedantur qui vos contrahant!

13. Vos enim in libertatem vocati estis, fratres; tantum ne libertatem in occasionem dantis carnis, sed per caritatem spiritus servite invicem.

14. Omnis enim lex in uno sermone implatur: Diliges proximum tuum sicut teipsum.

15. Quod si invicem mordetis, et comeditis, videte ne ab invicem consumamini.

16. Dico autem: Spiritu ambulate, et desideria carnis non perficatis.

17. Caro enim concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem; haec enim sibi invicem adversantur, ut non quicumque vultis, illa faciat.

18. Quod si spiritu decimialis, nos estis sub lege.

19. Manifesta sunt autem opera carnis, quae sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria.

20. Idolorum servitus, vanitas, inimicitiae, contentiones, emulationes, irae, rixae, dissensiones, sectae.

21. Invidia, homicidia, ebrietates, comessiones, et his similia; quae praedico vobis, sicut praedixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

22. Fructus autem spiritus est caritas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas.

23. Mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Adversus huiusmodi non est lex.

24. Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitis et concupiscerint.

25. Si spiritus vivimus, spiritu et ambulemus.

¹ Rom. 6, 2.

¹ Gen. 16, 15.

³ Gen. 12, 2.

¹ Isa. 54, 1.

² Rom. 9, 3.

³ Gen. 21, 10.

⁴ Act. 15, 1.

² I Cor. 5, 6.

⁴ Lev. 10, 18. Math. 22, 39. Rom. 13, 2.

¹ I Pet. 2, 11.

26. Non efficiamur inanis glorie cupidī, invicem provocantes, invicem invidentes.

CAPUT VI.

Cum humilitate juvandum est proxima, nec aliorum laudes curande, semperque bene operandum est, ut tempore suo metamus vitam æternam; rursus innotet ut caveant a seductoribus, qui, cum legem suadeant, ipsi illam non observant; Paulus autem in solo Christo crucifixo glorietur, ad quem nec circumcisto, nec præputium quidquam faciunt.

1. Fratres, et si præoccupatus fuerit homo in aliquo defecto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis; considerans tempus, ne sit ut teneris.

2. Alter alterius opera portate, et sic implebitis legem Christi.

3. Nam si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.

4. Opus autem suum probet unsequisque, et sic in semetipso tantum gloriam habebit, et non in aliero.

5. Unusquisque enim onus suum portabit.

6. Communicet autem, is qui catechizatur verbo, et qui se catechizat, in omnibus bonis.

7. Nolite errare, Deus non irridet.

8. Quo enim seminaverit homo, hæc

1 Cor. 8, 8.

et metet; quoniam qui seminat in carne sua, de carne et metet corruptionem; qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam.

9. Bonum autem facientes, non desiciamus, tempore enim suo metemus non deficientes.

10. Ergo, dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei.

11. Videte qualibus litteris scripsi vobis mea manu.

12. Quicumque enim voluit placere in carne, hi cogunt vos circumcidi; tantum ut crucis Christi persecutionem non patiantur.

13. Neque enim qui circumciduntur, legem custodiunt; sed volunt vos circumcidi, ut in carne vestra glorientur.

14. Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo!

15. In Christo enim Jesu, neque circumcinctio aliquid valet, neque præputium, sed nova creatura.

16. Et quicumque hæc regulam secuti fuerint, pax super illos, et misericordia, et super Israel Dei.

17. De cetero nemo mihi molestus sit; ego enim stigmata Domini Jesu in corpore meo porto.

18. Gratia Domini nostri Jesu Christi cum spiritu vestro, fratres. Amen.

11 Theos. 2, 14.

EPISTOLA BEATI PAULI APOSTOLI

AD EPHESIOS.

CAPUT I.

Deum benedixit apostolus, qui predestinatos plurimos, læque maximos, per Christum Filium affecit beneficiis; agitur Deo gratias ob fidem ac dilectionem Ephesiorum erga septimanam, ostendens etiam Christi a mortuis suscitari exaltationem, qui conatus est caput super omnem Ecclesiam.

4. Paulus, apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, omnibus sanctis qui sunt Ephesi, et fidelibus in Christo Jesu.

2. Gratia vobis et pax a Deo, Patre nostro, et Domino Jesu Christo.

3. Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in caelestibus in Christo;

4. Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti et immaculati in conspectu ejus in caritate.

5. Qui predestinavit nos in adoptionem filiorum per Jesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suae.

6. In laudem gloriae gratiae suae, in qua gratificavit nos in dilecto Filio suo.

7. In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum, secundum divitias gratiae ejus.

8. Quae superabundavit in nobis, in omni sapientia et prudentia;

9. Ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suae, secundum benedictionem ejus, quod proposuit in eo.

10. In dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo,

11 Cor. 1, 2. 1 Pet. 1, 2.

quæ in caelis, et quæ in terra sunt, in ipso.

11. In quo etiam et nos sorte vocati sumus, predestinati secundum propositum ejus, qui operatur omnia secundum consilium voluntatis suae.

12. Ut simus in laudem gloriae ejus nos, qui ante speravimus in Christo;

13. In quo et vos, cum audissemus verbum veritatis (Evangelium salutis vestrae), in quo et credentes signati estis Spiritu promissionis sancto.

14. Qui est pignus hereditatis nostrae, in redemptionem acquisitionis, in laudem gloriae ipsius.

15. Propiora et ego audiens fidem vestram, que est in Domino Jesu, et dilectionem in omnes sanctos.

16. Non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis;

17. Ut Deus Domini nostri Jesu Christi, Pater gloriae, det vobis spiritum sapientiae et revelationis, in agnitione ejus;

18. Illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis quæ sit species vocationis ejus, et quæ divitiam gloriae hereditatis ejus in sanctis.

19. Et quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos qui credimus, secundum operationem potentiae virtutis ejus.

20. Quam operatus est in Christo, suscitans illum a mortuis, et constituens ad dexteram suam in caelestibus.

21. Supra omnem principatum, et potestatem, et virtutem, et dominationem

1 Inf. 3, 7.